

דפי עמיות 25
אלול 5779 / ספטמבר 2019

**ציונות המאה ה-21:
ציונות מבוססת עמיות**

דפי עמיות 25

אלול 5779 / ספטמבר 2019

ציונות המאה ה-21:

ציונות מבוססת עמיות

ציונות המאה ה-21: ציונות מבוססת עמיות

דכי עמיות המהדורה העברית

עורך: שלומי רביד

עיצוב והפקה: סטפני ורותי

הודפס בישראל, 2019

יוצא לאור ע"י המרכז לחינוך לעמיות יהודית

info@jpeoplehood.org

בדצמבר 2018 התקיימה בפאלו אלטו שבקליפורניה התכנסות יוצאת דופן: כ-100 מנהיגים ופעילים מארה"ב וישראל התכנסו תחת חסותם של הארגונים ציונות 3.0 (**Zionism 3.0**) וקואליציית העם היהודי (**Zionism 21**) לדון בציונות של המאה ה-21. כמבוא לדיון הוצגו עקרונות היסוד הבאים:

- עמיות היא האידיאל המכונן והמחייב של יהדות העולם וישראל.
- ישראל היא המדינה בה העם היהודי נהנה מזכותו להגדרה עצמית.
- ישראל ויהדות העולם הם שני מרכזים שווים בחשיבותם לגורל היהודי.
- תפוצה תוססת היא אינטרס ציוני.

בהמשך למכשג החלטנו להקדיש מהדורה זו של דפי העמיות להרחבת והעמקת השיח על ציונות במאה ה-21. כמה מהשאלות שרצינו לברר הן:

1. ציונות 3.0 וקואליציית העם היהודי נוצרו והן מתפתחות על רקע משבר בין ישראל ויהדות ארה"ב. אף ש"התיקונים" המוצעים בעקרונות היסוד מסמנים כיוון וגישה חיוביים, האם ידברו אל ליבם של צעירים משני צדי האוקיינוס שמרביתם כלל אינם מתעניינים בנושאים אלה? האם יש מקום להוסיף עקרונות שירעננו ויעוררו את החזון הציוני ויעוררו השראה בקרב צעירים יהודיים?
2. להגדיר תפוצה תוססת כאינטרס ציוני מהווה תכנית של 180 מעלות מהתפיסה שרווחה בתנועה הציונית במחצית המאה הקודמת. כיצד יקבלו זאת הישראלים? האם ישתמע ממנה ערעור על מרכזיותה של ישראל? ומה יהיו ההשלכות המעשיות של שינוי כזה?
3. מיצוב העמיות כעקרון מכונן של מדינת ישראל מגדיר אותה ככלי שמשרת את העם היהודי כולו. האם אכן כך רואים זאת הישראלים? האם ניתן יהיה לשכנע אותם כי ישראל היא מדינת הלאום של כלל העם היהודי?
4. האם יהודי העולם והישראלים אכן תופסים את מדינת ישראל ואת העם היהודי כמרכזים שווים במשמעותם לגורל היהודי? מה משמעותה המעשית של אמירה כזאת על הדרך בה מתקבלות החלטות ביחס לעתיד העם היהודי? היכן צריך להתקיים השיח על ייעודו של העם היהודי? האם יש מקום להקים מוסדות או פלטפורמות שיתייחסו לנושאים ואתגרים אלה?
5. יתר על כן, אם שני המרכזים שווים במשמעותם לגורל היהודי כיצד יש להתייחס לפער הגדל ולמשבר שביניהם?

6. מה נדרש לעשות ברמה החינוכית כדי להגביר את התעניינותם של הישראלים ביצירה התרבותית והקהילתית העכשווית של יהודי העולם?

7. אם יצלח המהלך שיזמו ארגוני **ציונות 3.0 וקואליציית העם היהודי**, כיצד ייראה העולם היהודי?

אסופת מאמרים מגוונת זאת אכן מרחיבה את השיח. היא מתייחסת להיבטים קונספטואליים, אידיאולוגיים ומעשיים. המשותף לכל הכותבים והכותבות הם ההבנה של מורכבות האתגר הציוני במאה ה-21 ודאגה לעתיד היהודי. אולי המסר החשוב והאופטימי ביותר שהם שולחים הוא שיש לערב את הציבור היהודי בשיח ובדיאלוג. שהן שיח העמיות והן השיח הציוני זקוקים לתהליך של מיקור המונים (crowdsourcing). שהתווית דרכנו המשותפת במאה ה-21 צריכה להיעשות בתהליך משותף.

נדמה כי אחרי 71 שנות עצמאות הגיעה העת לרענן את החזון הציוני. הגיעה העת לחזון ציוני מבוסס עמיות ולהתמודדות אמיצה עם אתגרי העם היהודי במאה ה-21.

ברצוני להודות לכותבי המאמרים ולמתרגמים. בשל חשיבות הנושא ראינו צורך להנגיש מהדורה זאת שפורסמה במקור באנגלית - לקורא הישראלי. תודות גם לקבוצת ראות, למרכז הקהילתי היהודי שבפאלו אלטו ע"ש משפחת אושמן, ולקרן טובי על תמיכתם בהפקת החוברת.

שנה טובה ומבורכת

שלומי רביד

תוכן העניינים

- 6 לקראת 2048 - צו המאה ה-21 לעם היהודי
סנפורד אנטיגנס
- 9 ציונות 3.0: להתעלות מעבר לחילוקי הדעות שבינינו
זאק בודנר
- 13 יהדות חילונית יצרנית: הפרויקט הישראלי-אמריקאי המעניין ביותר של זמננו
טובה בירנבאום
- 15 כשאתה אומר "עמיות מבוססת-ציונות" - למה אתה מתכוון בעמיות?
טליה גורודס
- 19 עמיות היא הפלטפורמה - הציונות מפיחה בה חיים
גיל טרוי
- 22 לאן העין צופיה. והלב?
יעל יחיאלי-פרסיקו
- 25 למצוא את המכנה המשותף הציוני הבא
יוחנן פלסנר
- 29 תפילה לשלום העם
אמתי פריימן
- 32 הקרחון של האיום על הביטחון הלאומי הישראלי
דפנה קאופמן
- 35 סדר יום מחודש לציונות פרוגרסיבית ויחסי ישראל והתפוצות
גלעד קריב
- 39 70 פנים לישראל
דורון קרקוב
- 43 ציונות מבוססת עמיות - לקראת חזון ציוני למאה ה-21
שלומי רביד
- 46 פיתוח יהדות ישראלית מגוונת ומעוררת השראה הוא המפתח לחיזוק הקשר
לימור רובין
- 50 הפיתוי להתנתק מישראל הוא מלכודת דבש
ערן שיסון

לקראת 2048 - צו המאה ה-21 לעם היהודי

סנפורד אנטיגנס

מבט לאחור ל-1948 ...

על מנת להבטיח את העתיד היהודי, האימפרטיב של המאה העשרים עבור העם היהודי היה הפרויקט הציוני: להקים ולבנות מדינה יהודית דמוקרטית חזקה, בטוחה ומשגשגת בארץ ישראל. ישראל הפכה להיות ה"פרויקט של העם היהודי". ככל שאירועי המחצית הראשונה של המאה ה-20 נחשפו, קונצנזוס רחב נבנה בקרב היהודים באשר הם ולרוחב הספקטרום היהודי - בדבר הצורך הקיומי במדינה עבור העם היהודי.

ב-1948 אבותינו לא יכלו לחלום שבתחילת המאה ה-21, לעם היהודי יהיו שני מרכזי חיים יהודיים חזקים, בטוחים ומשגשגים בישראל ובצפון אמריקה. יהודים בשני המקומות גם יחד שיחקו תפקיד חשוב ביצירת מציאות זאת.

מבט לעתיד ל-2048...

הצלחה מביאה אתגרים משלה: עד 2048 אוכלוסיית ישראל עשויה להכפיל את עצמה ליותר מ-15 מיליון, מה שיהפוך את ישראל לאחת המדינות הצפופות בעולם. דבר זה מבשר על אתגרים חדשים עבור ישראל והעם היהודי בכללותו. באופן אירוני התפתחות זו יכולה לאתגר את מה שהיה בעבר בלתי ניתן לדימוי: שיתכן וישראל לא תוכל להוות בית פיזי לכלל העם היהודי (אם כולו היה רוצה להגר). יתכן כי מספרים גדלים והולכים של ישראלים ישאפו לחיות זמנית או באופן קבוע מחוץ לישראל משיקולי איכות חיים, שיקולים כלכליים ואחרים (בדיוק כמו שעמים אחרים עושים זאת - צרפתים, קוריאנים, פולנים שבדים וכו'). בו זמנית יהודים מחוץ לישראל ימשיכו להגר ולהתכנס לערים גדולות, במיוחד אלה שבצפון אמריקה. היהודים נודדים כמו שעשו לאורך כל ההיסטוריה.

מה המשמעות של התחזקות ההגירה והניידות של הישראלים ויהודי העולם עבור העם היהודי?

על מנת להבטיח את עתיד היהודים כעם, צו השעה עבור העם היהודי במאה ה-21 הוא פרויקט העמיות: להבטיח (1) תפיסת זהות יהודית ושייכות לעם היהודי שאינה תלויה בגיאוגרפיה (2) קיומם של מרכזים יהודיים חזקים, משגשגים ומגוונים ברחבי העולם הקשורים ביניהם, שיהודים

ירצו לקחת בהם חלק פעיל בצורה כלשהי. התאמת קהילותינו (אלה שבישראל ומחוץ לה) והעם היהודי - העמיות היהודית - למאה ה-21 הוא צורך קיומי עבור העם היהודי היום.

ליהודי ישראל והעולם יש אינטרס משותף ואחריות למיזם עמיות זה. הם צריכים להבטיח כי: (1) ישראל וצפון אמריקה ימשיכו להתפתח כמרכזי חיים יהודיים חזקים, משגשגים ומגוונים (לצד מגוון מרכזים קטנים יותר בעולם היהודי), (2) המרכזים יהיו בקשר חיובי ביניהם, כבני דודים רחוקים שתומכים זה בזה ברעיונות, פרויקטים, חילופי ביקורים, התגייסות בשעת צורך וכו', ו- (3) קיים בסיס שמכנס אותנו ומחבר בינינו ברובד כלשהו כקולקטיב חוצה קהילות. זהו צורך עבור העתיד של כל קהילה ולמען העם היהודי כקולקטיב גלובלי.

לשני עמודי התווך האלה של העם היהודי, יהדות ישראל וזאת של צפון אמריקה, מחויבות ייחודית לא רק להמשיך ולהתפתח בהקשר שלהן, אלא לעשות זאת באופן שמחזק ומרחיב את התפיסה של שייכות לעם היהודי במובן הרחב.

ההתמודדות עם אתגרים אלה מחדדת את העשייה שעל הישראלים להוביל בישראל, יהודי העולם בקהילותיהם ועל ידי כולנו ביחד:

היהדות הישראלית... צריכה להמשיך לעכל ולאפשר את מציאות חייה ומגמות העתיד עבור עצמה ויהדות העולם. זה דורש (1) חתירה להגשמת השאיפות שבייסוד מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ו- (2) פיתוח הרעיון הציוני כך שיבטא ויאפשר את החיים יהודיים במאה ה-21 בהתבסס על העקרונות שנוסחו על יד ציונות 21 וציונות 3.0 בדצמבר 2018 בכנס בפאלו אלטו¹. הישראלים חייבים לפתח את תפיסת העם היהודי שלהם ואת חלקם בו, בהקשר זה. דבר זה חשוב לא רק על מנת לחזק את הזהות הישראלית ואת היכולת לקיים קשר אותנטי לעם היהודי, אלא גם על מנת שלישראלים שיהגרו באופן זמני או קבוע ולילדיהם תהיה זהות בסיסית וכלים לקיים חיים יהודיים ולהמשיך להיות חלק מהעם היהודי במידה ויחיו מחוץ לישראל.

יהודי העולם... (אם כי בפועל יהודי ארצות הברית) צריכים להמשיך לקבל ולאפשר את מציאות חייהם ומגמות העתיד, כמו גם את אלה של ישראל. זה כולל התאמה של טבע ורציונל הזהות היהודית, החיים היהודיים והקהילה באופן חיובי לסביבה בה הם חיים. עליהם לקבל, מתוך תחושת בטחון, את הגידול הבלתי נמנע במספרם של קשרי התערובת ולאפשר את השתלבותם והשתלבות משפחותיהם בתוך קהילותיהם. עליהם גם למצוא את הביטוי העכשווי לקשר אותנטי עם ישראל ועם יהודי ישראל. כל אלה תוך מימוש זהותם כאזרחי הארצות בהן הם חיים והתמודדות עם האתגרים והאימונים המשפיעים על קהילותם היהודית והכללית.

1 א) עמיות היא העיקרון הפורמטיבי (המעצב) של יהודי העולם וישראל, ב) ישראל היא המדינה המבטאת את זכותו של כל העם היהודי להגדרה עצמית, ג) ישראל ויהדות העולם הם שני מרכזים שווים במשמעותם ליעוד היהודי, ד) תפוצה תוססת וחיונית היא אימפרטיב ציוני, ה) הציונות מבטאת את מגוון הדעות והתנועות ומקיפה את מגוון ביטויי היהדות.

ביחד... "כל ישראל ערבים זה לזה" - נשאר רלבנטי כתמיד. כמו שעשו יהודים בישראל ובארצות הברית להצלחתם ההדדית מאז 1948, כך עליהם להמשיך ולעשות בעתיד ולעבוד ביחד בכדי להבטיח את עתידנו המשותף כעם. הדבר צריך להיות מעוגן בתובנות ריאליות וקשרים אותנטיים עם יהודים בקהילות האחרות. על כולם להכיר ולכבד את השוויון והלגיטימיות של הקהילות היהודיות, תהיה הגדרתן אשר תהיה, במלוא הגיוון שביניהן ויהיה מקומן ביקום אשר יהיה. אין סמכות מרכזית של העם היהודי. ובהתאם, ככל שניתן, קהילות צריכות להימנע מלנקוט בפעולות אשר עלולות להיות להן השפעות מזיקות על הזולת, על העם היהודי בכלל או על חלקים נכבדים ממנו - כמו בדברים שנוגעים להגדרת מיהו יהודי ומה היא פרקטיקה יהודית לגיטימית.

ליהדות ישראל והעולם אינטרס משותף ואחריות קולקטיבית להצלחת פרויקט העמיות היהודית במאה ה-21. פרויקט זה יבטיח שיהודים באשר הם, אם כשהם מהגרים לישראל או מישראל לאחת מהקהילות בעולם הגדול, ירצו וגם יוכלו להיות חלק מהעם היהודי.

אנחנו עם שתמיד מסתגל. כשצופים קדימה ל-2048 התאמת קהילותינו (בתוך ישראל ומחוצה לה) ואופיו של העם היהודי למאה ה-21, היא צו השעה. זאת משימתנו המשותפת.

סנפורד אנטייגס הוא מנהיג מתנדב בפדרציה היהודית של ניו יורק. במשך למעלה מעשרים שנה הוא התמקד בנושאים הקשורים לישראל, יהדות העולם, עמיות יהודית והקשר שבין הקהילות היהודיות של ישראל וצפון אמריקה.

ציונות 3.0: להתעלות מעבר לחילוקי הדעות שבינינו

זק בודנר

לפתע פתאום, נראה שאין שום נושא חם יותר מ"המחלוקות שבין ישראל ויהדות ארצות הברית". מאמרים מופיעים בכתבי עת אקדמיים ובתקשורת המיינסטרים; ספרים נכתבים; כנסים מתקיימים; וקואליציות נבנות. אלה חדשות טובות, כי זה אומר שהנושא מקבל עדיפות בעיני רבים בממסד היהודי. ואולם דגש לא מחויב זה על המחלוקות שבינינו מטשטש ומחבל בהתמודדות עם שאלה חשובה בהרבה: "מה יכולות ישראל והקהילה היהודית האמריקאית ללמוד מהמחלוקות שבינינו על מנת לבנות עתיד יהודי בטוח, נמרץ ופלורליסטי?"

כפי שאנו רואים זאת הבעיה היא כפולה. ראשית, יותר מדי יהודים צפון אמריקאים מגדירים את הקשר שלהם עם ישראל אך ורק על בסיס מה שהם מתנגדים אליו, קרי הכיבוש והרבנות הראשית. משמעות הדבר היא כי הקשר שלהם עם כמעט מחצית מהעם היהודי בעולם מתמצה בנפנוף אצבע מאשימה כלפי המדינה היהודית. ובינתיים, יותר מדי ישראלים תופסים את יהודי ארצות הברית כבלתי רלבנטיים. הם אינם מבינים מדוע תמיכתנו חיונית לביטחון ישראל, הם אינם רואים את תרומתנו לעתיד החיים היהודיים, וחלקם מאמינים שבעוד דור כלל לא נהיה יהודיים בשל ההתבוללות והאנטישמיות.

בכל מערכת יחסים, אם מרבית האינטראקציות הן ביקורתיות, מערכת היחסים לא תעמוד בעומס השליליות לאורך זמן. שותפים שרק ערים לחולשות הצד השני אינם רואים ואינם מאששים את ערכם ההדדי. על פי סקרים שנעשו לאחרונה על מערכות יחסים, על כל דבר ביקורת שנאמר, על השותפים לחלוק חמש מחמאות על מנת שהקשר ישרוד. אנו יכולים ליישם גישה זאת לקשר שבין יהודי ארצות הברית וישראל.

בסופו של עניין, הבעיה היא של מיקוד יתר של תשומת לב על מה שמפריד בינינו, ולא מספיק על מה שמאחד אותנו - שמייצרת את הצורך של הציונות להתקדם לשלב השלישי שלה, ציונות 3.0. ציונות שאיננה מתבססת על שלילת הגולה, ושואפת ליצור חיבורים בין מרכזי החיים היהודיים על-מנת להבטיח את המשך קיום העם היהודי.

הקדמה לצינות 3.0

למה 3.0? כי צינות 1.0 הייתה הצינות של לפני 1948 של האבות המייסדים דוגמת תיאודור הרצל. זאת התבססה על התפיסה שאנו זקוקים למדינה משלנו בה ניהו בטוחים מאנטישמיות ורדיפות.

צינות 2.0 הייתה הצינות של מקימי המדינה כגון דוד בן גוריון. זאת הייתה הצינות של בניית האומה שהתאפיינה בתפיסה של "הדוד העשיר מאמריקה", שמשמעותה הייתה שאלה שבתפוצות הינם בעלי הממון, שחסרה להם ה"חוצפה" לעלות לישראל, והיו חייבים לתמוך באלה שעלו. זאת משום שהמדינה הצעירה, החדשה והמתקשה הייתה זקוקה לסיוע ממשאבי התפוצות על מנת להתקיים. זאת גם הייתה הצינות של שלילת הגולה שהתבססה על התפיסה שליהדות יש עתיד רק בישראל, וכשישראל תהיה חזקה דיה לקבל ולכלכל את כלל היהודים, התפוצה תיעלם. במלים אחרות הייתה זאת צינות בה העם היהודי היה בעל עניין במדינה אך חסר זכות דיבור.

אבל לגורל דרך משלו, ובשל כך צינות 3.0 או בקיצור Z3 היא השלב הבא של התנועה הצינית. היא מבטאת את אותו רגע ייחודי, בו לראשונה בהיסטוריה היהודית יש מולדת יהודית עצמאית וחזקה ותפוצה יהודית חזקה ופורחת. שני מרכזים חיים יהודיים אלה (ישראל וצפון אמריקה) משגשים שניהם ותורמים תרומה משמעותית לעתיד היהודי.

לדוגמה, בישראל החייה העם היהודי את השפה העברית כשפה מודרנית ואת לוח השנה היהודי להגדיר את השבועות, החודשים והשנים. בישראל נוצרים יצירה יהודית וטכנולוגיות מהפכניות, וארגונים ישראלים כדוגמת ישראייד מצילים חיים בכל רחבי התבל - כמגדלור לכל אומות העולם.

ובינתיים, יהדות יצירתית ואותנטית משגשגת בצפון אמריקה. יצירתם של מנהיגים יהודיים חדשים, התרבותם המהירה של קבלות שבת תרבותיות, העלאתם של הטקסטים היהודיים לרשת מהווה חלק מתהליך דמוקרטיזציה של לימוד טקסטים בפרט והיהדות בכלל. אלו הן רק מספר דוגמאות ליצירתיות היהודית האמריקאית במציאת דרכים חדשות להפיכת החיים היהודיים למשמעותיים היום ולהרחבת אוצר המלים של ביטוי היהדות.

שני מרכזים ראשיים אלה של החיים היהודיים פורחים. אנו חייבים ליצור פרדיגמה חדשה של קשר בינינו - דרך שתתעלה מעל חילוקי הדעות הפוליטיים והדתיים כך שנוכל לשתף פעולה לצורך העצמה הדדית ולחלוק את פלאי ההישגים של כל צד.

יהודים בשני המקומות מוסיפים לצד האחר - לא רק כשזה מגיע לענייני ביטחון, אלא גם בתרומה לרוחניות ולתרבות של האחר. לא רק שאנו טובים בהרבה כשאנו ביחד, אלא שמצבנו יורע משמעותית אם לא נדבוק ב"יחד היהודי". אם יהודי אמריקה יפסיקו לתמוך בישראל יהיה זה סיכון ביטחוני לאומי לישראל. וישראל מוחלשת תהיה קטסטרופה עבור העם היהודי.

בשל כך, אסור לנו לתת למסגרות פוליטיות וחילוקי דעות דתיים להכתיב את אופי הקשר שבינינו. תחושת העמיות המשותפת ושותפות הייעוד היהודי חייבים לכונן את הקשר.

אחדות – לא אחידות

עלינו לשאוף לאחדות – לא לאחידות. לא ניישר את ההדורים בינינו, ולא לכך עלינו לכוון. עמנו היה חלוק כבר מראשית הדרך – מימי יעקב ועשו. אפילו הרבנים הלל ושמואל התווכחו על כל פסק הלכה. בשעותינו הקשות ביותר, בזמן השואה, פרטיזנים יהודיים חלקו על מועצות יהודיות בגטו לגבי הדרך הטובה ביותר להציל יהודים. כשמדינת ישראל נולדה, יהודים אמריקאים שהתנגדו להקמתה התווכחו ללא רחם עם התומכים. ואפילו המחטרות היהודיות שנלחמו לשחרור ישראל, נאבקו זו בזו.

אבל אם בן גוריון וז'בוטינסקי חברו למאמץ המשותף על אף חלוקי הדעות שביניהם, כך יכולים גם אננו. בן גוריון כתב פעם לז'בוטינסקי "לא משנה מה יקרה לציונות בעתיד, ידי תהיה תמיד מושטת אליך בזמנים של ידידות ומתח ועל אף ניגודי הדעות המפלגתיים". ז'בוטינסקי השיב: "אני אוהב בידך בידידות אמת".

לכל אורך ההיסטוריה שלנו, נשארנו אחים ואחיות. זוהי מערכת היחסים המשפחתית שצריכה להנחות אותנו. קשרים בין אחים חזקים אפילו מנישואים: אינך יכול להתגרש מאחייך או אחותך. כן, אפשר לחלוק ולהתווכח איש עם רעהו, אך אחים יחלקו תמיד שותפות ייעוד ומורשת משותפת.

אם עלינו לחלוק ייעוד, חובה עלינו לחבר בין הצדדים, וכמו כל מערכת יחסים, זה מתחיל בהקשבה של כל צד לרעהו.

הפצת שיח הציונות 3.0

בארבע השנים האחרונות, המרכז הקהילתי על שם משפחת אושמן בפאלו אלטו אירח את כנס ציונות 3.0, ההתכנסות מרכזית המתבססת על תפיסת הציונות 3.0 עם התחייבות ייחודית לשלושה עקרונות מארגנים:

ראשית, אנו מכנסים ביחד את השמאל והימין, האורתודוקסים והחילוניים, את אלה שלא יבקרו את ישראל בציבור יחד עם אלה שכן יעשו זאת, לדון בפתיחות ביחסי ישראל והעולם היהודי.

שנית, אנו מכנסים יחד ישראלים ויהודים מהתפוצות לצורך קיום שיח זה, כך שאיננו מדברים רק אל עצמנו. ביחד, אנו מדברים "תכלס" על איך כל צד יכול להכיר יותר טוב את תרומתו של האחר לעתיד היהודי.

ולבסוף, איננו מתמקדים רק במה שמפריד בינינו. אנו מדגישים את מה שמאחד אותנו: מורשתנו המשותפת, ייעודנו המשותף ותחושת העמיות המשותפת לנו.

במהלך השנים גילינו שהמתכונת הזו עובדת. הכנס משודר כיום באינטרנט בשידור חי לכל העולם. התקשורת העולמית כותבת עליו. מעל ל-1,100 משתתפים הגיעו לעמק הסיליקון לאירוע בשנה שעברה - כולל מאות ישראלים. בימים אלה מוסדות יהודיים בכל רחבי ארצות הברית מבקשים מאתנו סיוע בשכפול תכנית זאת. הם מספרים לנו שישראל היא "נושא רעיל" בקהילתם והם זקוקים לעזרה בהתנתם מחדש של שיחות שכאלה.

בעודנו פועלים ביחד, פרויקט ציונות 3.0 שואף לבנות תנועה של אנשים שחולקים את האמונה שאנו זקוקים לפרדיגמה ציונית חדשה שמתעלה מעל חילוקי הדעות שלנו. באמריקה אנו רוצים שאנשים יקיימו שיח זה בכל רחבי הארץ: במרכזים קהילתיים, בתי כנסת, בתי הילל, כן. אבל גם בבתיים וליד שולחנות ארוחת השבת. אנחנו משתפים פעולה עם ארגונים יוצאים מן הכלל שחולקים את אמונתנו שניתן ליצור דרך חדשה לחבר בין ישראל ליהדות העולם.

ובינתיים בישראל, יש לנו שותפים שמשנים את הדרך שבה יהודי ישראל רואים את יהדות אמריקה, שעובדים על האופן שבו מערכת החינוך מלמדת על יהדות התפוצות, ופועלים לשינויי מדיניות בישראל. עבודה אמיתית מתבצעת על הקרקע בישראל ואנו רוצים למנף את מאמציהם.

לישראל ולתפוצות יש שני סביבוניים שונים: ה"שם" שבתפוצות הוא ה"פה" הישראלי. אם זה לא מבטא באופן מושלם את הפער שבינינו אז איני יודע מה כן! אך הסמל של ציונות 3.0 הוא סביבון חדש בעל חמש צלעות שעל כל אחת מהן אות המייצגת את המלים "נס גדול היה פה ושם" - כי ציונות 3.0 מתעקשת שעמיות יהודית משגשגת בשני הצדדים.

אכן, נסים גדולים מתרחשים פה ושם. הבה נחגוג אותם ביחד.

זק בודנר הוא המנכ"ל של המרכז הקהילתי של משפחת אושמן בפאלו אלטו, ביתו של כנס ציונות 3.0 ופרויקט Z3. זק מעורב ב-25 השנים האחרונות בעבודה על קשרי ארצות הברית-ישראל בתחומי הפוליטיקה, האקדמיה והקהילה.

יהדות חילונית יצירתית: הפרויקט הישראלי-אמריקאי המעניין ביותר של זמננו

טובה בירנבאום

כשהייתי בת 19 טסתי לראשונה לארצות הברית. נערה ישראלית שגדלה בעיר החרדית בני ברק. מי שקצת מכיר יסיק, ובצדק, שגדלתי באווירה דתית מאוד ואכן כך היה; אבל יחד עם זאת, ניתן לומר כי המסע היהודי האמתי שלי החל למעשה רק באותו היום. התחלתי את תפקידי כבת שרות לאומי בתיכון יהודי אורתודוכסי בלוס אנג'לס ונכשתי עם קהילה יהודית שונה מאוד מזו שבה גדלתי, וכאמור, באותו היום השתנה עולמי לחלוטין. השינוי היה עמוק עוד יותר כאשר נחשפתי לזרמים הליברליים - יהדות קונסרבטיבית ורפורמית: נפעמתי מהעושר שמציעה התרבות שלנו ואשר כלל לא ידעתי אודות קיומו.

התגלית המטלטלת ביותר עבורי הייתה ההבנה כי הביטוי "יצירתיות יהודית" אינו אוקסימורון. העובדה כי ניתן להפעיל שיקול דעת, דמיון, חשיבה ביקורתית ואינסוף יצירתיות על מנת ליישב בין המציאות המשתנה לבין תרבותנו העתיקה, על מנת ליצור סינתזה משכנעת ונוגעת בין הערכים המודרניים הליברליים לבין מסורת האובה ועמוקה, הסעירה את דמיוני.

השיח שנוצר בשנים האחרונות סביב המושג עמיות יהודית הוא חשוב במיוחד כאשר הוא נוגע למערכת היחסים בין ישראל ליהדות אמריקה. התבוננות בשני מרכזים השווים זה לזה בערכם, כאשר כל אחד תורם את תרומתו הייחודית ליהדות הגלובאלית היא בהחלט בעלת ערך וחשיבות עליונה. יחד עם זאת, במסגרת השיח המשמעותי הזה, שבה ועולה בעיני רוחי דמותו של הוגה שהשפיע עמוקות על עיצוב השקפת עולמי - אחד העם.

בימיה הראשונים של התנועה הציונות, אשר גרינברג - אחד העם - ניסה לקדם תפיסה שקשה היה להתייחס אליה בתקופה של פרעות ופוגרומים כנגד היהודים במזרח אירופה. הוא דיבר אז על "צרת היהדות" ולא על "צרת היהודים". אמנם הצעתו לא הייתה מקובלת בתקופה מעורערת כל כך עבור יהדות אירופה, אך ראייתו את ארץ ישראל כמרכז רוחני יהודי שמקדיש את עצמו, מחשבתית וכלכלית, ליצירת כלים רלוונטיים המזמינים את יהדות העולם לפתח זהות יהודית חיה ונושמת, הייתה לא פחות חשובה מהמאמצים הדיפלומטיים והכלכליים להקמת בית פיזי ליהודים בארץ ישראל.

בהשראת אחד העם, שמזמין אותנו לחשוב לא רק על "היהודים" אלא גם על "היהדות", אני מתבוננת בהשתאות בפוטנציאל העצום במפגש הישראלי-אמריקאי סביב יצירה תרבותית ובחינה מחדש של המסורת שלנו. המפגש שלי, כנערה ישראלית צעירה, עם יהדות אמריקה

השפיע עלי באופן עמוק כל כך עד כי החלטתי להקדיש את חיי לבחינה ויצירה של אורח חיים יהודי רלוונטי רוחני ועמוק, המבוסס על הערכים בהם אני מאמינה. לאחר מסע חיפוש בן מספר שנים מצאתי בית ביהדות החילונית בארץ. כעת, כאשר אני מתגוררת שוב בארצות הברית, אני נפעמת לגלות מחדש עד כמה מפגש אותנטי ומכוון בין היהדות האמריקאית ליהדות הישראלית הוא הפרויקט המעניין והמבטיח ביותר של זמננו.

זה אולי ישמע פשטני, אך בעיני מסבר את האוֹזן: הישראלים מביאים אל השולחן את היהדות החילונית, ואילו היהודים האמריקאים את היצירתיות היהודית. כל יום בעבודתי במרכז הקהילתי היהודי בפאלו אלטו שבקליפורניה אני עדה למפגש מרתק ומרגש בין יהדות חילונית ישראלית לבין יצירתיות יהודית אמריקאית. הקהילה הייחודית בעמק הסיליקון מאפשרת מפגש עומק משמעותי, כאשר כל אחד מן הצדדים מתמסר להתנסות ולחקירה משותפת. היהודים האמריקאים מורגלים, אמנם, בשפה דתית ובביטוי יהדותם בעזרת כלים דתיים. אך יחד עם זאת, אני מוצאת כי רבים מהם אינם בהכרח חשים את אלוהים כמוטיב מרכזי בחייהם, ולרוב הם אף לא מוצאים את המסגרות הדתיות הקיימות כרלוונטיות עבור צרכיהם הרוחניים והקהילתיים. לצד כל זאת, הם משלבים בתוך עולמם היהודי, באופן טבעי לחלוטין, יצירתיות, אמנות, אינדיבידואליות ופעילות אינטלקטואלית. לעומת זאת, עבור ישראלים חילונים אלוהים אינו מהווה מרכיב מרכזי בטקס או בנרטיב היהודי. עבורם, האקט התרבותי כשלעצמו הוא לב העניין בעוד האמריקאים עדין מתחבטים באופן בו ניתן לשלב את הגישה התרבותית בתוך ההווה הנוכחית בגולה.

כאשר ישראלים ואמריקאים נפגשים בקהילה שלנו על מנת ללמוד יחד, על מנת ליצור יחד טקס משמעותי או לבחון מהי משמעותה של קהילה עבורם, אני נפעמת לפגוש תהליך מרהיב: יהדות יצירתית מבוססת דת פוגשת יהדות חילונית מבוססת שפה. לא מדובר כאן בזרם חדש ביהדות אמריקה; אנו נמצאים כעת בעידן פוסט-זרמי; מדובר ביהדות הבוחנת את צרכינו האמתיים, כיחידים וכקהילה, ואשר חותרת ליצירת מבנים שאינם בהכרח דתיים, שאלוהים בהם הוא אופציה אך לא הכרח, ששואבים השראה מעומק התרבות והמסורת שלנו ושואמת נוגעים בשורש נשמתנו, הן רוחנית והן אינטלקטואלית. טקסי שבת וחג, לימוד מעמיק משמעותי של המקורות, ואקטיביזם חברתי בר קיימא - אלה הם רק קצה הקרחון בתהליך חשוב ומרתק זה.

כאשר אנו דנים בציונות של המאה ה-21 ובעמיות יהודית עכשווית, מתגבשת צומת חשובה של מפגש משמעותי סביב היהדות עצמה; זוהי יצירה חדשה שנוצרת ממפגש והפריה הדדית בין תרבותית בין שני המרכזים היהודיים הגדולים בעולם. אני מלאה תודה על היכולת שניתנה לי לתרום את חלקי הקטן בתהליך ההיסטורי החשוב הזה, ומזמינה אתכם, הקוראים, להצטרף למסע, כל אחד מצדו האחר של האוקיינוס.

טובה בירנבאום היא מנהלת תחום תוכן יהודי במרכז הקהילתי היהודי בפאלו אלטו קליפורניה ובין מייסדי הישיבה החילונית בינ"ה בישראל. היא הייתה גם השליחה המרכזית לצפון אמריקה של ההסתדרות הציונית העולמית.

כשאתה אומר "עמיות מבוססת-ציונות" – למה אתה מתכוון בעמיות?

טליה גורודס

מבוא: שתי פרספקטיבות

עקרון מרכזי של תנועת Z21 אומר ש"עמיות הינה האידיאל הפורמטיבי והמאחד של יהדות ישראל והעולם". אבל למה הכוונה? הפרשנות הניתנת למונח "עמיות יהודית" היא הרעיון שכל היהודים איכשהו קשורים זה לזה, אך המונח הזה לא זכה להכרה ציבורית או תמיכה נרחבת בישראל או בחוגים המקצועיים והאקדמיים בה.

שני אינטלקטואלים יהודים מובילים, מרדכי קפלן ובן הלפרן, אשר ניסו להסביר את הרלוונטיות של הציונות ליהדות ארצות הברית ואת חשיבותה לעם היהודי בכללותו, יכולים אולי לסייע גם לתנועת Z21 במאמציה להבין ולהפוך את המושג של עמיות יהודית לפופולארי.

מאמר זה מציג תמונה כללית של שתי פרספקטיבות חשובות בנוגע לעמיות יהודית, כפי שהוצעו על ידי קפלן והלפרן. את ההשראה לבחור בשני ההוגים הללו קיבלתי מהמאמר מאיר העיניים של עופר שיף בנושא התגובה האמריקאית-ציונית המוקדמת לדרישה הישראלית לעלייה לישראל, אשר קפלן והלפרן עמדו במוקדה.

האתגר שבמודרניות

עליית הלאומנות האירופאית של סוף המאה התשע-עשרה ותחילת המאה העשרים אתגרה את היהודים לבצע חשיבה מחודשת על הקיום הקולקטיבי שלהם. באופן סכמתי, שינוי הפרדיגמה הזה הציג בפני יהודים שתי אופציות מרכזיות: לבחור בפתיחות ואינטגרציה מקסימלית, או לכפות גבולות אמיתיים או סימבוליים ובכך בעצם לחיות חיים מבודלים. בחירה זו היתה רלוונטיות במיוחד באמריקה, שבה הקהילה היהודית של תחילת המאה ה-20 הרוויחה מהליברליזם האמריקאי ותרמה לו, בעודה עובדת קשה לשמר ואולי אף להצדיק את המאפיינים

Ofer Shiff, "Early American Zionist Responses to the Israeli Demand for Aliyah", in *Modern Judaism - A Journal of Jewish Ideas and Experience*, Volume 38, Issue 1, 1 February 2019, pp. 96-119.

האתניים הייחודים ואורח החיים הייחודי שלה. בנוסף, הפרוייקט הציוני הוסיף ליהדות ארה"ב גורם לחץ נוסף שהתווסף למאזן העדין ממילא בין שייכות אתנית, לאומית ודתית.

התגובה של קפלן

מרדכי קפלן, המייסד של היהדות הרקונסטרוקציוניסטית, הציג את הרעיון של "היהדות כציביליזציה". הוא הבין את הניואנסים והרגישויות הללו היטב, ובתחילת שנות ה-40 הוא חיפש מונח שיגלם בצורה מדויקת את המתח בין אוניברסליזם ופרטיקולריזם, פלורליזם ולאומיות, בידוד ופתיחות. הוא חיפש מונח שיסייע ליהודים בהתמודדות עם משבר הזהות הקולקטיבי שלהם.

הסוגיה המרכזית שהעסיקה את קפלן הייתה הבנייה-מחדש של זהות יהודית קולקטיבית שהינה חיה, משמעותית ומושכת בסדר העולמי החדש. הוא היה נחוש לשכנע את הקהילה שלו שיש לשמור על אבחנה בין אומה (nation), לאומיות (nationhood) ולאום (nationality). כפי שציין נועם פיאנקו², במידה רבה היה זה עיסוק ב"דקדוקי עניות טרמינולוגיים". כתוצאה מכך, כמה חברים הציעו אלטרנטיבות משלהם למושג של nationhood, אשר קפלן פירש בתור "כבלי האחדות אשר הופכים קבוצה ללאום או ללאומיות". אחת מהאלטרנטיבות הללו הייתה "עמיות", וב-1942 היא הפכה להיות האלטרנטיבה הרשמית שאומצה על ידי קפלן, עד כדי כך שהביטוי הפך להיות "חלק מהיסוד לכל התפיסה הרקונסטרוקציוניסטית".

העמיות של קפלן מוסברת בתמציתיות במשפט הבא: "ההזדהות-העצמית הזו של היהודי האינדיבידואלי עם העם היהודי שלו היא המקור לאלמנט המיסטי בדת היהודית"³. במילים אחרות, עמיות יהודית היא הכוח הבלתי נראה השוכן ביסוד הדת. ועל כן, הצינונות נועדה לשרת את העם היהודי, ולא העם היהודי את הצינונות.

לפיכך, הקונספט של עמיות ענה על צורך קולקטיבי-קיומי של הקהילה היהודית לשמר רמה מסוימת של הפרדה אתנית, בעודה מתפתחת והופכת לקבוצת מיעוט מבוססת ומכובדת באמריקה. זאת ועוד, המונח "עמיות יהודית" הציג איזון נדרש ביותר בין הנאמנות לבית החדש של היהודים לבין התמיכה בפרוייקט הציוני, בעודו פוטר את היהודים מהדרישה לעשות עלייה.

Noam Pianko, **Jewish Peoplehood: An American Innovation**, Rutgers University 2 Press (2015).

Mordecai M. Kaplan, "The Crisis in Zionism as Crisis in Judaism", *A New Zionism*, New York: 3 The Herzl Press, 1954, pp. 11-46.

התגובה של הלפרן

בן הלפרן, הוגה יהודי מוביל של המאה ה-20 אשר שמו נקשר עם תנועת העבודה הציונית, פירש את המושג "עמיות יהודית" בצורה שונה. הלפרן חשב שבדיוק משום שהיהודים הופכים להיות יותר ויותר משולבים בחברה המודרנית, הם בסכנה שישכחו את ה"שונות" שלהם, תכונה שלא תוכל באמת להיעלם כל עוד הם חיים כמיעוט בחברה נוצרית-פרוטסטנטית. זאת הסיבה שהתהליך של השתלבות יהודית מוצלחת בתפוצות עשוי להטעות: בהעדר משהו שיזכיר ליהודים את הקיום הזר שלהם ואת הזהות הקולקטיבית הייחודית שלהם, היהודים נועדו בעצם להיעלם.

התפקיד של הציונות בתור מאבק של יהדות העולם לזכות בעצמאות במדינת ישראל הוא להזכיר ליהודים אמריקאים את ה"משמעות הרצינית והבסיסית של להיות יהודי, כפי שתמיד התקיימה לאורך ההיסטוריה"⁴. במילים אחרות, הציונות נועדה לפתח את תחושת הגלות של היהודים.

אריאל פלדשטיין מזכיר לנו שמבחינת הלפרן, הקונספט של הגלות הוא הרעיון היהודי העקבי ביותר. הוא אינו בהכרח קונספט שלילי ביסודו, אלא מצב אשר העניק לקיום היהודי וההיסטוריה היהודית את החשיבות והזהות המיוחדת שלהם. ולכן המטרה של הציונות היא לדחות את הרעיון של הגלות, אך לא לשלול אותה. באופן פרדוקסלי, רק "תחושה של גלות" יכולה להגשים את החלום הציוני לקבץ את כל הגלויות בישראל⁵. מתוך קו מחשבה זה משתמעת המטאפורה הידועה של עמוס עוז, שישראל הינה ה"במה" המרכזית עליה הדרמה היהודית העכשווית מתרחשת, ועל כן הוא מזמין את יהדות התפוצות להתקדם מירכתי האולם למרכז הבמה, או לפחות ללמוד עברית כדי שהם יוכלו "לעקוב אחרי הדרמה בלי להזדקק לאוזניות"⁶.

וכך, מתגבשת פרשנות אפשרית לעמיות היהודית של הלפרן. ראשית, יהודים נמצאים במצב קבוע אשר מונע מהם להשתלב באופן מלא, אפילו בחברות המודרניות והפתוחות ביותר: "המצב הבסיסי אשר מגדיר את הבעיה היהודית בכל מקום: המצב הגלוי והזרות הבסיסית"⁷. שנית, "הקהילה אשר היהודים משמרים תחת המחסה של חופש דתי היא בעצם המשך של לאומיות

Ben Halpern, "The American Jewish Problem", *The American Jew – A Zionist Analysis*, 4 New York: Herzl Press, 1956, pp. 34-69.

Ariel L. Feldestein, **Ben-Gurion, Zionism, and American Jewry: 1948-1963**, Routledge 5 (2006), pp. 109-110.

Amos Oz, "Imagining the Other", in Richard Siegel and Tamar Sofer (eds.) *The Writer in the 6 Jewish Community: An Israeli-North American Dialogue*, Rutherford: Fairleigh Dickinson University Press, 1993, p. 115-123.

Ben Halpern, "The American Jewish Problem", *The American Jew – A Zionist Analysis*, New 7 York: Herzl Press, 1956, pp. 34-69.

היסטורית אחת, של העם היהודי... ישנה רק קבוצה אתנית אחת, רק לאומיות היסטורית אחת, בכנסייה היהודית: וזהו העם היהודי". על כן, ניתן לטעון כי גם הלפרן האמין בעמיות יהודית: עמיות יהודית שקודמת לדת ונסמכת על עצמאות הלאום היהודי על מנת לשרוד.

סיכום

עבור קפלן, הלב של העמיות היהודית הינו החיבור ה"מיסטי" של היהודים זה לזה, אשר קודם אפילו לדת. חיבור זה מסביר את הקיום שלנו ואת החיפוש הקולקטיבי אחר משמעות לאורך השנים. עם זאת, יש לציין כי שהאלוהים של קפלן לא היה טרנסצנדנטלי אלא אימננטי: היהדות שלו היתה "ציביליזציה דינאמית", סינתזה בין עמיות, תרבות ודת⁸. ככזו, ברור מדוע העמיות של קפלן מתאפיינת בקיום משגשג של יהדות בתפוצות. לעומתו, הלפרן פירש את העמיות היהודית בתור מצב מתמשך של זרות, ועל כן צפה סיכויים נמוכים לקיומם של חיים יהודים אותנטיים בתפוצות, צפי אשר הפך עוד יותר גרוע תחת המשיכה שמציגים החיים המודרניים והפיתויים הכרוכים בהם.

באופן זה, הגשמת העמיות היהודית של קפלן מרמזת על צורך בתחייה דתית ורוחנית בישראל למען כל העם היהודי, בעוד העמיות היהודית של הלפרן נשענת על תנועה פיזית וסימבולית של אנרגיה לישראל בתור המקום היחיד שבו יהודים יכולים להיות חלק אותנטי בחברה. זאת, תוך ציפייה שהציגו, ובשלב מאוחר יותר ישראל, יביאו עמן תחייה של הרוחניות היהודית שתזכיר ליהודים את השונות שלהם, בעודן מסייעות להם להתמודד עם המשימה הזו, על אף מה שנדמה כאינטגרציה מוצלחת בחברה.

אז בפעם הבא שאתם שומעים ישראלי או אמריקאי אומר "אנחנו חייבים לקדם עמיות יהודית", אנא שאלו אותם – למה אתה מתכוון כשאתה אומר עמיות יהודית? השאלה הזו עלולה להוות פתח לשיחה קשה אך הכרחית, מסוג השיחות שתנועת Z21 צריכה לקיים אם היא רוצה לבצע את המשימה שלה בהצלחה.

טליה גורדוס היא דוקטורנטית באוניברסיטת בן גוריון. מחקרה מתמקד במקום של יהדות אמריקה בתפיסת הביטחון הלאומי של דוד בן גוריון. טליה ניהלה בעבר את מכון ראות לחשיבה אסטרטגית ועוסקת ביעוץ באופן עצמאי.

⁸ Mordecai M. Kaplan, "The Reaffirmation of Jewish Peoplehood," *A New Zionism* 8 New York: The Herzl Press, 1954, p 118

עמיות היא הפלטפורמה – הציונות מפיחה בה חיים

גיל טרוי

בעידן פוסט-מודרני זה, של דלגיטימציה נגד הציונות, יותר ויותר יהודים נסוגים מהזדהות עם המותג הציוני. יש המאמצים את ה"עמיות" כפלטפורמה הבטוחה, הפופולרית יותר ובעלת התקינות הפוליטית, לצורך הגדרתם של העם היהודי והשראתם. אני איש של עמיות. אני מתייחס לעם היהודי לצד הדת היהודית כאחת משתי אבני היסוד הבסיסיות של היהדות. חלקי בעם היהודי הינו אחד ממחויבויותי העמוקות – ומרכיב הזהות המשמעותי ביותר עבורי. וכן, הריקוד שבין העמיות לבין הציונות דורש עבודה כוראוגרפית, אך הניסיון להחליף את הציונות בעמיות הינו אסטרטגיה כחדנית שסופה להיכשל.

להצעה זו שני מנועים. הראשון, לשנמך את ישראל ממרכז העם היהודי לעוד אחת מהקהילות היהודיות שכולן הן בעלות אותו משקל אידיאולוגי, מהווה בגידה באלפי שנות לימוד תורה ובמחשבה הציונית המודרנית – ובמיוחד בחזונו של אחד העם. השני, הציפייה ששינוי זה יהפוך אותנו למקובלים בעיני הקנאים, הינה מתקפה על הכבוד היהודי, מבוסס על רציונליות שאינה נחלתם של אויבינו, מכחישה הוכחות שהצטברו במהלך אלפי שנים, ונוגדת את חזונו של בר הפלוגתא של אחד העם – תיאודור הרצל.

עתה, כשגירוש השדים מאחורינו ואנו מביטים קדימה, איזה חזון חיובי עשוי לאחד אותנו, לעורר בנו מוטיבציה ולהניע אותנו כעם? מדוע שיהודי אינטליגנטי ופטריוטי כיום יהמר על מושג חבוט כמו הציונות ולא יעדיף לסגת לסביבה הבטוחה של העמיות היהודית?

חוסר הרצון שלי לנטוש את הציונות מתחיל בסירוב ה"מנחם-בגיני" להיכנע לשוד אידיאולוגי – אותו מסע שיטתי להפוך את הציונות ללא לגיטימית. באופן עמוק יותר, אם התנועה הציונית הצליחה לחולל את נס הקמת המדינה ב-1948, יכולים אנו לנצח את המלחמה האידאולוגית של היום, במיוחד כי בפרספקטיבה היסטורית האתגרים המוצבים בפנינו כיום הינם הרבה פחות מסוכנים מאשר בעבר. אך במישור העמוק ביותר – אם הרצל וחבורתו לא היו מצליחים כפי שהצליחו עם המצאת הציונות, היינו צריכים כיום להמציא משהו דומה על מנת לפתור את "הבעיה היהודית". הסופר הציוני ברנר טען כי "אין מקום אחר" מלבד ישראל, מולדתנו. באופן דומה, אין דרך אחרת מלבד הציונות, התנועה הלאומית היהודית שלנו, להניע את העמיות היהודית לפעולה ובמקביל להפיח רוח חיים ביהדות בעולם המודרני. ההוכחה הטובה ביותר לכך מתגלה כאשר אנו בוחנים את הקהילה היהודית הגדולה והצומחת בעולם: היהדות הישראלית.

יש להיזהר בעת הגדרת מושגים אלה. הוויכוח של "עמיות מול הציונות" דומה לוויכוח על יתרונות הכדורגל לעומת הפועל ירושלים. אני אוהב כדורגל כי אני מעדיף לבעוט בכדור על פני זריקתו או הנחתתו; אני מאמץ את העמיות כי אנו חולקים עבר, הווה ועתיד. ציונות, כמו הפועל, מפיחה חיים במושג אבסטרקטי.

אין אנו מוצבים בפני מקרה של ביצה ותרנגולת: אנו מתחילים מעמיות. אין ציונות בלעדית. הציונות בונה על בסיס העמיות תמיכה בלאומיות, במדינה, וביהדות במלואה, כולל הדת. בספירלה חוזרת ובלתי צפויה זו המושרשת בתנ"ך, כוחה של העמיות ממריץ את הדת משום ששתייהן כה שזורות בארצנו ועתה במדינתנו.

שיח העמיות מחזק את ייחודה של היהדות כמו עוגיית אוריאן. כפי שהשילוב בין העוגייה לבין הקרם יוצרת את העוגייה הפופולרית בעולם, כך גם רק דרך שילוב בין הממד הלאומי לבין הממד הדתי מתקבלת אחת מהציביליזציות העמידות - אף כי המותקפות - בעולם. בזמן ייסוד התנועה הציונית הכריז תיאודור הרצל "אנחנו עם". לאחר מכן, הוא השיק תנועה להציל אותנו פיסית מידי אויבינו ולהגשים את ערכינו הדתיים והלאומיים, על יד כינונה של מדינה יהודית במולדתנו.

לפיכך, השילוש הקדוש של הציונות - תנועת השחרור הלאומית של העם היהודי, משקף שלושה הנחות: היהודים הם עם, לא רק דת; ליהודים יש קשר עם אדמה מסוימת, ארץ ישראל, מה שאינו מונע מאחרים לקיים קשרים עם אדמה זו; וכמו ל-192 עמים אחרים, היהדות צריכה לממש את עצמה דרך כינונה ועתה השבחתה של מדינת לאום במולדת זו. אחד העם נכשל בהערכת תובנתו של הרצל - שהיהדות זקוקה לממד הפוליטי - באופן מעשי ובאופן קיומי. אך אחד העם נתעלה מעל הרצל דרך ההבנה כיצד תחייתם הלאומית של רעיונות יהודיים, מצוות, ערכים, חלומות וסיפורים במוקד העולם היהודי - במולדת - יהוו מקור השראה עבור יהודים באופן רוחני, תרבותי ואף אישי.

אם כיום הישגו הגדול של הרצל הינו מדינת ישראל היהודית והדמוקרטית הפורחת והצומחת, הישגו הגדול של אחד העם הינו מה שאני קורא לו "ציונות זהותית" - מגוון הדרכים שבהן ישראל מעוררת השראה בקרב יהודי העולם - מה שמעורר את גאוותנו, עושה אותנו חזקים יותר וחופשיים יותר בכל מקום בו נתגורר.

אז בעצם, עמיות הינה שכבת היסוד. ציונות, או הזרמים השונים שבה - הפוליטי, התרבותי, הדתי, הסוציאליסטי והרביזיוניסטי - כאשר הם מעורבים במרכיבים שבאוויר - המציאות ההיסטורית - מהווים את הצבע שצובע את הקהילה היהודית היום.

אני יכול להצטרף בשמחה לקואליציה למען עמיות יהודית בישראל, מפני שיותר מדי ישראלים לוקחים את יסודות הזהות שלנו, ובמיוחד את הקשר בין העם שלנו למדינתנו, כמובנים מאליהם. דרך הדגשת העמיות בבתי הספר, בתנועות הנוער, בין משפחות, ובתרבות הפופולרית, אנו משתמשים בשכבת יסוד זו כצעד ראשון על מנת לעורר ולהמריץ את התנועה הציונית. אני יכול

גם להצטרף לקואליציה למען עמיות התפוצות, משום שבעידן הפוסט מודרני ישנה התנגדות מופרזת נגד הלאומיות. המאבק נגד הנשיא טרמפ ונגד ממשלת הימין בישראל מגדירה את הלאומיות רק במובנה הקיצוני וה"קסנופובי" ביותר. גם הימין וגם השמאל שוכחים את הקשר העמוק בין הליברליות לבין הלאומיות בעולם הדמוקרטי. דבר זה מוביל לקריאה נוצרית של היהדות כדת בלבד, קריאה אמריקאית המנסה לשים את יהדות ארצות הברית במרכז, וקריאה מודרנית של היהדות שבה כולה מחויבות אוניברסליסטית ואווירית לתיקון עולם. שתי הקואליציות בארץ ובתפוצות מניחות את שכבת הבסיס של עמינו ומשפרות את היסודות שלנו.

אם כן, בסופו של דבר, עמיות הינה הפלטפורמה ואפילו חלק מהמטרה - חיזוק העם היהודי והצלתם של יהודים יחידים תוך הכחת רוח חיים בדת היהודית. אך הציונות היא עדיין התנועה האפקטיבית ביותר של העם היהודי בעולם המודרני - היא תכנית הפעולה לבניית, ועתה גם להשבחת, ההרפתקה היהודית הגדולה של ימינו: ישראל. ציונות מודרנית מוסיפה ממד שישי לחמשת הזרמים שהוזכרו קודם: ציונות זהותית המלמדת את כל היהודים, בכל מקומות מגוריהם, על הכוח הטמון בעמיות היהודית, על משמעות הסיפור היהודי ועל מגוון האפשרויות שמתרחשות כשאנו מאמצים את התנועה הלאומיות היהודית. עם כל הכבוד לדברי הנשיא ג'ון קנדי, השאלה אינה רק מה אתה יכול לעשות למען ארצך - אלא מה ארצך יכולה לעשות למענך.

Recently designated one of *Algemeiner's J-100*, one of the top 100 people "positively influencing Jewish life," Gil Troy is the author of the newly-released [The Zionist Ideas](#), an update and expansion of Arthur Hertzberg's classic anthology *The Zionist Idea*, published by the Jewish Publication Society. A Distinguished Scholar of North American History at McGill University, he is the author of ten books on American History, including [The Age of Clinton: America in the 1990s](#).

לאן העין צופיה. והלב?

יעל יחיאלי-פרסיקו

את המושג עמיות יהודית שמעתי לראשונה באקדמיה, במסגרת תואר שני בפקולטה לחינוך באוניברסיטה העברית. זה נשמע לי מוזר וזר. משהו שם לא מתגלגל, לא מובן. כמי שגדלה במדינת ישראל לא הבנתי למה לא להשתמש במושג העם היהודי. למה צריך מושג נוסף ומה ההבדל בין עמיות יהודית לעם היהודי. היה נראה לי שפגשתי מושג אקדמי שמנסה לספר משהו על המציאות אך לא מתחבר לשום דבר שהכרתי.

הפעם השנייה ששמעתי את המושג עמיות יהודית הייתה במסגרת מפגש עם נציגות מקהילות יהודיות מצפון אמריקה שהביטוי עמיות peoplehood היה שגור על לשונן ונראה שהחליף את המושג העם היהודי. שאלתי את עצמי למה היה להן צורך לשנות את המושג, ולאחר השיחה הבנתי. בין העם היהודי, לעמיות היהודית יש מצד אחד ויכוח עמוק ונוקב על גבולות ההגדרה העם היהודי, ומצד שני עומדת השאלה האם יש מרכז אחד או שניים לעם הזה, ואולי יותר. אני מעריכה כי לעם היושב בציון האפשרות כי יש יותר ממרכז אחד נראית זניחה עד לא קיימת. הרי גדלנו על הסיפור שאנחנו המרכז, ויהודי התכוצות מוזמנים לעלות לארץ או לתרום את כספם למדינת ישראל, אך זו איננה הכרה באלו כמרכז יהודי. מרכז יש אחד והוא בארץ ישראל. נראה שזו לא התמונה של יהודי ארצות הברית בשנים האחרונות, ומתוך שינויים אלו הגיע המושג עמיות יהודית.

במושג עמיות יש משהו שמתהווה. קורה ברגעים אלו. זה לא מושג דומם, היסטורי, גנטי. זה תהליך שקורה כמו אוושות של מים. מעגלים מעגלים של יהודים/ות שיחד מהווים את המכלול, ובשוליים אלו שנעים בין שייכות לאי שייכות. הישראלים לא עסוקים בסוגיית הזהות היהודית שלהם, נדמה כאילו המדינה והחברה מחזיקות להם את הזהות. לא שואלים שאלות מי בפנים ומי מחוץ לעם היהודי, מה כוללת היהדות שלנו, המושגים כאילו קפאו עם הקמת המדינה היהודית. החברה היהודית בחוץ לארץ מחויבת לשאול את השאלות הנוקבות האלו, ולמצוא תשובות עדכניות ורלוונטיות על מנת להחזיק את הזהות שלהם, ושל בניהם ובנותיהם. עמיות יהודית זו אחת התשובות.

זו לא הפעם הראשונה שהתרבות וההנהגה נדרשים לתת תשובות שונות מהתשובות שניתנו בעבר. אחרי חורבן בית שני ועד להקמת מדינת ישראל רוב העם היהודי חי מחוץ לארץ ישראל. אחרי החורבן הגדול והגלות שבאה עימו, המרכז היהודי התקיים בבבל ורוב העם היהודי מצא את

עצמו מחוץ לארץ ישראל. במרכז הבבלי נכתב גם התלמוד המרכזי - התלמוד הבבלי, שהיווה לאורך שנים ואולי עד היום הבסיס לתורה שבעל פה. באותה התקופה היה מרכז יהודי קטן גם בארץ ישראל, התקיימו חילופי דברים בין המרכזים, ראשי הקהילות היו על הציר, הרבנים, וחלק מן הציבור היו עוברים מכאן לשם וחזרה וכך נשמר הקשר לאורך הדורות. ברור שגם היה מתח בין הקהילות, באחת שמרו יותר על העברית ובשנייה עברו לארמית, ונכנסו גם ביטויים ביוונית. ועם כל השוני נראה מהכתבים שהמצב הנתון היה ברור, יש עם אחד ולו שני מרכזים, כאשר המרכז בבבל הוא המרכז הגדול ואילו המרכז שבישראל החזיק לא מעט מהתקווה של יום אחד לחזור לישראל, אותה תקווה שבכל פסח מסיימים אתה את ההגדה - לשנה הבאה בירושלים הבנויה.

פיזור העם היהודי בתפוצות השתנה לאורך השנים. המרכזים הגדולים עברו לספרד, לאירופה, והמרכז הארץ ישראלי נשאר לכל אורך הדורות קטן ומזערי בכמות אך זה שמחזיק את החיבור המהותי בין עם ישראל לארץ ישראל. תנועת הציונות ולאחר מכן הקמת מדינת ישראל שינו את המפה היהודית, המרכז הארץ ישראלי גדל במהרה והפך למרכז הגדול והחזיק את החיבור בין העם לארץ ובין העם לבין עצמו. ונראה שבמהלך העשורים הראשונים של המדינה החלוקה הזו הייתה מקובלת על רוב העם היהודי בתפוצות. המרכז היהודי נמצא בארץ ישראל ואילו הקהילות בתפוצות עוסקות בטיפוח והחזקת הקהילה אך העין - לציון צופיה.

בשנים האחרונות ניתן לראות שבר בתפיסה הזו, במיוחד בקהילות בארצות הברית. יש יותר מידי פערים בין מדינת ישראל והקהילות הללו. מדינת ישראל פועלת כנגד הזרמים השונים המהווים את המסה המשמעותית של קהילות ארה"ב, מתווה הכותל הוא רק דוגמא אך מצטרפים לזה - אי הכרה בגיורים של הזרמים וביקורת פוליטית על הכיבוש, היחס לפלסטינים ולפליטים ועוד. מתוך הפערים הגדלים בין התפיסה היהודית של מנהיגי וממשלות ישראל בשנים אלו ובין ההנהגה של הקהילות בארצות הברית, נראה שאלו האחרונים יצרו את המושג עמיות יהודית. במדינת ישראל ימשיכו לדבר על עם ישראל בצורה אקסקלוסיבית, מי שלא יהודי על פי התפיסה האורתודוקסית יוצא החוצה. ובקהילות בארצות הברית ימשיכו לדבר על עמיות יהודית בצורה אינקלוסיבית - יהדות פתוחה, צבעונית ומורכבת.

יהדות ארצות הברית יצרה את הביטוי עמיות יהודית כתחליף לעם היהודי, ביטוי שנותן מקום לחלקי העם הפזורים על פני הגלובוס. השאלה האם עמיות יהודית תצליח להגר לחברה היהודית במדינת ישראל היא שאלה מרתקת. ימים יגידו. אך על מנת שזה יקרה צריך שינוי עמוק ויסודי בתפיסות של ראשי ההנהגה במדינת ישראל כמו גם של העם היושב בציון. הכרה בכך שמה שהיה לא ממשיך. יהודי ארצות הברית שינו את כללי המשחק, במידה רבה בעקבות השינויים בארץ ובעולם. הם אינם רואים את עצמם רק כפריפריה של העם היהודי אלא כמרכז אחר. עם כוחות אחרים. אתגרים אחרים ותשובות אחרות לשאלות של מי הוא העם היהודי ומה משמעותו בעולם.

בימי הגלות, אחרי חורבן בית שני, היה ברור שיש יותר ממרכז אחד לעם היהודי, ויש קשר בין החלקים השונים של העם. אפשרות כזו יכולה להיות דרך התמודדות עם המשבר שיש בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות. ויש שבר עמוק בין חלקי העם, ודרך אחת להתמודד עם השבר יכולה להיות אימוץ של רעיון העמיות היהודית. יהדות פתוחה, צבעונית ומורכבת. מי שצריכים לעבור את התהליך זו הקהילה הישראלית. תהליך של הכרה ביהדות ארצות הברית. לא עוד רק "תגלית" שבה יהודים אמריקאים באים לשבוע להכיר את מדינת ישראל והעם היושב בציון. אלא תהליך הדדי של הכרות של ישראלים עם יהדות ארצות הברית שמדברת יהדות אחרת לגמרי. העין והלב לא יכולים להיות מכוונים רק לצד אחד. הגשר צריך להתחזק, ועל הגשר הזה צריכים לעבור לשני הכיוונים, להכיר את החלקים השונים של העם הזה ולפעול יחד איפה שניתן ולכבד את הפערים איפה שלא.

יעל יחיאלי פרסיקו - מחנכת, מנחת קבוצות, אקטיביסטית בתחומי דת ומדינה וזכויות אדם. ניהלה את תחום חופש דת בשתיל - הקרן החדשה לישראל וכן הנחתה בתי מדרש ליהדות כתרבות וקבוצות דיאלוג ישראלי פלסטיני. חברה בארגון הויה, עורכת חופות וחברה בקהילת ציון בירושלים. שוהה בברקלי בשנה האחרונה

למצוא את המכנה המשותף הציוני הבא

יוחנן פלסנר

לעיתים קרובות נטען כי הקמת מדינת ישראל ב-1948 הייתה נס. אך רבים מתעלמים מן העובדה שלעם היהודי קרו למעשה שני ניסים מופלאים במאה ה-20. הראשון, והמוכר יותר, הוא הקמת הבית הלאומי היהודי בארץ ישראל. השני, שמוזכר כחות, הוא תופעת צמיחתה של הקהילה היהודית בצפון אמריקה - סיפור הצלחה חסר תקדים בהיסטוריה היהודית. היום, לראשונה זה אלפיים שנה, יש באמת "בבל וירושלים" כפי שהיה בתקופת התלמוד; וגם היום, כמו בימי קדם, צריך למצוא ולאמץ מטרות משותפות אם רוצים להבטיח את אחדות העם היהודי ולהניח למען הדורות הבאים את היסודות לטיפוח מערכת היחסים החשובה הזאת.

הקשר שבין קהילות העולם היהודי והמדינה היהודית במאה השנים האחרונות, וביתר שאת מאז הכרזת העצמאות במאי 1948, בא לידי ביטוי בעיקר בתקופות של משבר וסביב שאלות של חיים ומוות. מבחינת יהודי ארצות הברית, למשל, החרדה לביטחון ישראל ולעצם קיומה של המדינה בעיתות מלחמה הייתה תמיד מניע להפגנת סולידריות. וכך היה גם מצידם של הישראלים כלפי יהודי התפוצות. בכל פעם שיהודי התפוצות מצאו את עצמם מתמודדים עם אירועי אנטישמיות או עם "סתם" אסונות טבע, תחושת הקשר ושותפות הגורל הייתה בדרך כלל חזקה דייה כדי שהאנשים משתי הקהילות - בישראל ובמדינות העולם - יצליחו להתגבר על ההבדלים בגישות ביניהן ועודדה את הישראלים להציע סיוע, מעשי ומורלי.

הדוגמאות למקרים כאלה רבות. למשל, בכל פעם שישראל הייתה נתונה במלחמה או במאבק כלשהו עם סביבתה, הקהילה היהודית האמריקאית התייבבה כאיש אחד לצידה. כך אכן היה בשנותיה הראשונות של המדינה כאשר יהודים אמריקאים הבריחו נשק במהלך מלחמת העצמאות כדי להבטיח את לידתה המוצלחת של המדינה היהודית. דפוס התנהגות זה של יהודי ארצות הברית התמיד גם בתקופות אחרות, למשל כאשר ראשי הקהילה היהודית בארצות הברית הקימו שדולה כדי לשכנע את הממשל האמריקאי לסייע בחימוש מחדש של ישראל, שנאלצה להתמודד במלחמת יום הכיפורים עם מתקפת הפתע של צבאות סוריה ומצרים עליה באוקטובר 1973.

התנהלות זו של יהודי התפוצות נענתה בהתנהלות דומה של הצד הישראלי. בכל עת ובכל מקום שקהילה יהודית נקלעה למצוקה, מדינת ישראל התייבבה כדי לעזור. אחדות ממחוות הסולידריות הגדולות במאה שעברה נעשו בנסיבות כאלה, למשל כאשר מדינת ישראל כולה

התגייסה לקליטתם של כמיליון עולים יהודים מברית המועצות לשעבר או כאשר מטוסי חיל האוויר הישראלי נשלחו לאתיופיה להביא לארץ את חברות וחברי הקהילה היהודית.

ואולם עלינו להכיר בכך שזיקות אלו אין בהן די עוד. מעטות הקהילות היהודיות בעולם שעדיין זקוקות לכך שישראל ויהדות העולם יבואו להושיען. מאז מלחמת יום הכיפורים לא היו מלחמות קיומיות שהעמידו בסכנה את עצם קיומה של ישראל ואשר בזכותן הקשר בינה ובין קהילות העם היהודי התהדק.

אין משמע ששתי הקהילות כבר אינן זקוקות זו לזו. יהדות ארצות הברית התגייסה לסייע לישראל במלחמת לבנון השנייה (2006) ובכל עת שקרבות פרצו בעזה, ואך לאחרונה העבירה ממשלת ישראל סיוע חומרי ומורלי לקהילה היהודית האמריקאית בפייטסבורג שבפנסילבניה אחרי ההתקפה האנטישמית האכזרית על בית הכנסת שם.

וחשוב מזה: הקהילה היהודית האמריקאית היא שותפה אסטרטגית של מדינת ישראל, שותפות מן הסוג שרכיבים בעלי חשיבות עליונה בביטחון הלאומי שלנו מתבססים עליה בעוד אנו עסוקים בהבטחת קיומנו בסביבה מרובת סכנות. הקשר של יהדות ארצות הברית עם החברה הישראלית מרכזי לתפיסת הזהות ולתחושת השייכות שלה לעמנו העתיק, במיוחד משום שהצלחה המרובה של התערותה בחברה האמריקאית מובילה את חלקה להתבוללות.

ואולם איומים אלו אין בהם די כדי לבסס את הקשר האמיץ בין שתי הקהילות. הגיעה העת למקד את מאמצינו בערכים שמגורים רחבים במרחב הפוליטי הישראלי וביהדות העולם חולקים ביניהם. שתי הקהילות שלנו - האמריקאית והישראלית - מאמצות אל ליבן את ערכי היסוד של הדמוקרטיה. יהודי ארצות הברית עמדו תמיד בחזית המאבק למען החירויות המנוסחות ברהיטות מרשימה כל כך והמקודשות בחוקה האמריקאית. הם נאבקו למען שוויון לכול ועשו כל מאמץ כדי להבטיח שזכות היסוד להצביע בבחירות הכלליות תהיה מוגנת ולא תישלל משום אזרח או אזרחית, כחלק מזכויות האדם הבסיסיות. יהודי ארצות הברית פעלו תמיד להגנה על העצמאות השיפוטית ומילאו תפקיד מכריע בקידום זכויות האדם במדינתם. לשם כך הם הקפידו לעבוד במסירות בשירות הציבורי ועסקו בנחישות בפעילות חברתית ענפה בארגוני חברה אזרחית.

החברה הישראלית מגינה גם היא על רבים מן הערכים שיהדות ארצות הברית פועלת לחיזוקם. למרות ההתקפות על מוסדות הדמוקרטיה שלנו, אזרחי ישראל מוכיחים שוב ושוב שהם דבקים בערכיהם. לא אפשרנו לא למלחמות, לא לפיגועים רצחניים, לא להתנתקות מגוש קטיף ולא לחיכוכים מתמשכים בין קבוצות בחברה הישראלית לערער את המחויבות שלנו לגרום לשיטה הדמוקרטית "לעבוד" בישראל.

חרף הדימוי המקובל של ישראל בעולם - שהחברה בה מסורתית ושמרנית ושמסוד הרבנות, הפועל מכוח החוק, מחזיק בידיו עוצמה רבה - אזרחי ישראל תומכים, ואפילו מאוד, בחוקים

פרוגרסיביים. לדוגמה, הסקר האחרון שערך המכון הישראלי לדמוקרטיה (2019) מלמד כי 60% מאזרחי ישראל היהודים תומכים בנישואים חד-מיניים ו-62% בתחבורה ציבורית בשבת (ועם זה רוחשים כבוד לשבת כיום המנוחה היהודי).

רגשות חזקים אלו מפעמים בעוצמה גם בתמיכתם של אזרחי ישראל במוסדות הדמוקרטיה. אך שבבחירות האחרונות (אפריל 2019) היינו כולנו עדים להתקפות כופוליסטיות מצד מועמדים מסוימים, שמקצתן אך התאפיינו בדמגוגיה, על מערכות המשפט ושלטון החוק, מוסדות יסוד של הדמוקרטיה נהנים מתמיכה גדולה בקרב מגזרים רחבים של האוכלוסייה. 55% מאזרחי ישראל, לדוגמה, השיבו בסקר שלנו כי יש להם אמון בבית המשפט העליון; 61% אמרו שהם מרגישים כך גם כלפי מוסד הנשיאות. לשני הממצאים האלה משמעות מיוחדת משום שמדובר בשני מוסדות ממלכתיים שהיו נתונים למתקפה חריפה במהלך מסע הבחירות של אפריל 2019.

אם נאמר זאת בפשטות - רבים מאוד מאזרחי ישראל מכבדים את הדמוקרטיה שלהם ותומכים בה ומעריכים את זכויותיהם, בכלל זה החופש להתאגדות אזרחית, זכויות להט"ב ופלורליזם.

בביקוריי האחרונים השתאיתי לנוכח עוצמת ההזדהות של יהודי ארצות הברית עם ערכים אלו. כמובן, ארצות הברית ידועה כמבצר הדמוקרטיה, אך הלהט שהפגינו היהודים האמריקאים ששוחחתי איתם כלפי ערכי הדמוקרטיה יכול להיות כמעט מושווה למחויבות דתית. הם רואים במחויבותם זו רכיב ליבה במערכת הערכים שלהם.

משום כך אפשר בהחלט לטעון שככל שמחויבותה של החברה הישראלית לערכי היהדות והדמוקרטיה המשלימים זה את זה תתעצם, כך יתחזק הקשר בין המדינה היהודית והתפוצה היהודית.

ברם סכנות רבות מאיימות על הקשר הזה. למרות תוצאות הסקרים שהובאו לעיל, יש סכנה שהדמוקרטיה הישראלית תידרדר כמו כמה ממדינות מרכז אירופה, פולין והונגריה למשל. ראש הממשלה בנימין נתניהו הציב במרכז מסע הבחירות האחרון שלו את ההתקפה על שלטון החוק בישראל, וקבוצות גדולות באוכלוסייה מסכימות איתו שאי-אפשר לתת אמון במוסדות בסיסיים של הדמוקרטיה ואשר על כן חייבים להגביל את סמכותם.

בהיעדרם של משברים קיומיים, הקשרים המחברים את שתי הקהילות היהודיות הגדולות - זו הישראלית וזו האמריקאית - מתרופפים. אך שנעשים ניסיונות למקד את הקשר בערכים משותפים כמו התנדבות ו"תיקון עולם", נראה כי יהיה נכון יותר להתמקד בערכי הדמוקרטיה, שכן אלו יקרים לליבם של נשות ואנשי שתי הקהילות והם מוקירים אותם מאוד.

בעוד מדינת ישראל נערכת לסבב נוסף של בחירות לכנסת, ובעוד ארצות הברית מתכוננת למערכת בחירות שתהיה, ככל הנראה, טעונה למדי, זה הזמן להגביר את מאמצינו בחיזוק ערכי הדמוקרטיה. אצלנו - במכון הישראלי לדמוקרטיה - המשמעות היא תמרוך המחקרים שמתווים את כיווני המדיניות הטובה ביותר לדמוקרטיה הישראלית הייחודית, פנייה לציבור הרחב על מנת

להבטיח את המשך התמיכה שלו במוסדות הדמוקרטיה ושיפור ההסברה בדבר חשיבות התמיכה הציבורית בהם. זו לדעתנו הדרך היחידה לוודא שמוסדות הדמוקרטיה הישראלית לא רק ישרדו אלא גם ישגשגו ויוסיפו להיות גורמים שבלעדיהם חברה - כל חברה - אינה יכולה להתקיים.

בעוד אנו פועלים לחיזוק מחויבותה של מדינת ישראל למוסדות הדמוקרטיה שלה, אנו מקווים שהקהילות היהודיות ברחבי העולם יבינו עד כמה חזקים הם הערכים המשותפים האלה שלנו. אזרחי ישראל, לעומתן, חייבים להניח בצד את נטיותיהם המקומיות, הצרות לעיתים, ולהשמיע את קולם הרם והברור כאשר ממשלתם מבצעת מדיניות שמערערת על ערכים אלו ועושה דה-לגיטימציה לקבוצות שלמות בעם היהודי.

המחויבות לדמוקרטיה והאתגרים המשותפים ליהודי ישראל ויהודי ארצות הברית יכולים לשמש כוח מאחד שיבטיח ששתי קהילות מרכזיות אלו תמשכנה לגדול ולשגשג. כדי להשיג יעדים נשגבים אלו אנו זקוקים למנהיגים, משני צדיו של האוקיינוס האטלנטי, שיהיו נכונים ליזום מדיניות ולהקים את התשתית הנחוצה לפריחתו של העם היהודי במאה ה-21. אני מאמין שאנו מוכנים להתמודד עם האתגר.

יוחנן פלסנר הוא נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה שבירושלים. בשנים 2007-2013 היה חבר כנסת.

תפילה לשלום העם

אמתי פריימן

בכל שבת נאמרת תפילה לשלום מדינת ישראל בבתי כנסת ברחבי העולם היהודי. יצירה ליטורגית ייפיייה זו חוברת על ידי הרבנים הראשיים של ישראל בספטמבר 1948, חודשים בודדים לאחר הקמת המדינה, ומהווה ביטוי של הערכה ותודה על הנסים שהתרחשו בשנה זו והבעת תקווה לעתיד טוב יותר. מעבר להלל והשבח לאל ולמדינה, התפילה מבטאת שני מרכיבים נוספים. האחד, התפעמות מהגאולה המתבטאת בצורת הולדתה של המדינה היהודית המודרנית. השני, הינו מרכיב מהותי של מוטיבים משיחיים מסורתיים, והוא הביטוי המפורש לקיבוץ הגלויות - אמונה שמקפלת בתוכה את תפיסת שלילת הגולה. תפיסה השוללת חיים יהודיים מחוץ לישראל משום שהם פוגעים בזהות, תרבות והביטחון הפיזי של הקהילה היהודית. אין זה מפתיע כי רבני התקופה שחיו בימים בהם קמה המדינה מתוך אפרה של השואה, השתמשו במושגים של נס בכדי לתאר את שהתרחש. מכאן גם נובע השימוש במושגי קיבוץ הגלויות. המחברים היו עדים לעלייה ההמונית לישראל והחזון של עולם יהודי מחוץ לישראל שהולך ונעלם לא נראתה דמיונית כלל. ברור אם כן כי תפילה זו, כמו רבות אחרות, מבטאת את תפיסה אמונית-תיאולוגית וערכית.

במרוצת השנים היו שבחרו לשנות במעט את נוסח התפילה, אך עיקרון שלילת הגולה נותר בעינו והתפילה נשארה מכוננת בתנועה הציונית הדתית, וברור מדוע היא ממשיכה להיאמר בבתי כנסת בישראל. מעניין לציין כי על אף שהתפילה מזוהה בעיקר עם הציונות הדתית, היא מופיעה בסידורי תפילה בבתי כנסת ברחבי העולם. נראה כי תפילה זו הוותה עבור אלה החיים מחוץ לגבולות מדינת ישראל דרך יפה להביע את אמונתם העמוקה במיזם הציוני והבעת תמיכה מצד יהודי העולם במדינת ישראל ובתושביה.

למרות שהתפילה לשלום המדינה מהווה ביטוי לאמונה עמוקה בציונות, לא ניתן להתעלם מהשינויים שעוברת אידיאולוגיה הציונית. ללא ספק, תפיסת שלילת הגולה נשחקה במהלך השנים. היא לא נעלמה מהקנון הציוני, אך אין היא מהווה עוד את הכוח המניע שמאחוריו. בעוד ששלילת הגולה הייתה בלב האידיאולוגיה הציונית (הן מפרספקטיבה דתית והן חילונית), משקלה אינו כפי שהיה בעבר. יותר ויותר ישראלים בוחרים לחיות מחוץ לישראל, ובמונחי עלייה, גלי העלייה כפי שהיכרנו בסוף שנות ה-90 אינם מתרחשים עוד. לאמיתו של דבר, ריכוזי היהודים בעולם אינם מראים שום סימן של התכוונות להגירה המונית. תפקידה של הסוכנות היהודית כבר

אינו עידוד העלייה, יתר על כן, סקרים מצביעים על כך שיחסם של הישראלים ליהודי העולם השתנה לטובה גם הוא. לרוגמא, פי סקר פיו (PEW) מ-2016, לראשונה בהיסטוריה של מדינת ישראל, כ-70% מהישראלים חושבים כי תפוצה יהודית משגשגת היא חיונית לשרידותו של העם היהודי. 47% מהישראלים מאמינים כיום כי ראוי שהישראלים ירגישו חופשיים לבנות את חייהם בכל מקום בעולם, לעומת 46% שחושבים כי עליהם להישאר בישראל. אכן, דרך ארוכה עברה החברה הישראלית מאז כינה יצחק רבין את המהגרים מישראל "נפולת של נמושות". וכך, נראה כי מסר שלילת הגולה בתפילה אינו מהווה יותר מרכיב דומיננטי באידיאולוגיה הקהילתית של העם היהודי.

אף כי סביר שכל זאת לא משקף שינוי תיאולוגי משמעותי, אלא לכל היותר התרופפות, חובה עלינו לברר את משמעות הדברים. האם עכשיו, כשהחיים היהודיים מחוץ לישראל אינם מושא לזלזול, האם הגיעה העת לאמץ גישה חיובית יותר כלפיהם? **מהי אחריותנו כלפי אחינו ואחיותינו שחיים מחוץ לגבולות הארץ? אם 95% מהישראלים מאמינים כי הקשר עם היהודים החיים מחוץ לישראל הוא בעל חשיבות עליונה, כפי שמראה הסקר האחרון של קרן רודרמן, כיצד נבטא זאת בליטורגיה שלנו? כיצד נבטא את חשיבותה של יהודי התפוצות בדרך שלא תשלול את זהותם הקהילתית? כיצד נתייחס אליהם לא רק כפוטנציאל עלייה וכחלק מהגשמת חזון שאין הם בהכרח שותפים לו? במלים אחרות, אם יהודים מחוץ לישראל מתפללים לשלומה של המדינה, האם על הישראלים להתפלל לשלומם של יהודי העולם? האם אין זאת חובתנו להגיב על הסולידריות שלהם בזו שלנו?**

יהודים במלבורן, ברוקלין ומארסיי מבטאים באמצעות תפילה זו את הסולידריות שלהם עם מדינת ישראל והעם היושב בציון. תפילה זו הינה ייחודית בגלל שהיא נאמרת כל שבוע, ללא קשר לאירועי השעה, ומאששת שתמיכתם בישראל היא ללא תנאי, ולנצח. הבעיה היא שטרם תוקנה תפילה מקבילה איתה אנו כקולקטיב מבטאים את תחושת הסולידריות עם אחינו שמעבר לים. התפיסה של שלילת הגולה המודגשת בליטורגיה כמו גם בערכי הייסוד שלנו, מנעה מאתנו את היכולת לבטא הערכה לחיים יהודיים מחוץ לגבולות ישראל. ההיסטוריה הובילה אותנו לנקודת הזמן הנוכחית, בה הכישלון להכיר בחיוניות החיים היהודיים מחוץ לישראל מסתמן ככפיות טובה. אך אם נראה תפילה זו כביטוי לסולידריות ולא רק לערכינו ותקוותינו, אולי נוכל לאמץ גישה אחרת. אם אנחנו מאמינים באחדות העם היהודי והתפקיד שכולנו ממלאים בסיפור היהודי המתהווה, עלינו לאמץ ליטורגיה שמבטאת כיוון זה. אנו חיים בתקופה חסרת תקדים בה מתקיימים שני מרכזים חזקים וחיוניים בעם היהודי, ועד שלא נתמודד עם ההשלכות התיאולוגיות של מציאות זאת עלינו לעשות כל שביכולתנו על מנת לשמור על הקשר שבין חלקי העם השונים. עלינו לעשות זאת בכל תחומי החיים - הציבורי, האישי, התרבותי והליטורגי. עלינו לעשות זאת על מנת להמשיך את השיח.

ביום שבת, ה-27 באוקטובר 2018, 11 יהודים נרצחו בפיגוע ירי על רקע אנטישמי בקהילת עץ חיים שבפיטסבורג, פנסילבניה. אירוע זה הותיר אותי, כמו רבים אחרים, המום וכואב. בעקבות האירוע הקשה, ומתוך תחושת הזדהות ומחויבות גדולה לעם היהודי בתפוצות כתבתי את התפילה הבאה, תפילה לשלום התפוצה היהודית. כולי תקווה כי תפילה זו תפתח פתח לשיח אחר, בריא ומאוזן יותר, בין שני מרכזי החיים היהודיים, החיוניים באותו האופן לכינון החברה היהודית.

תפילה לשלום התפוצה היהודית/ אמתי פריימן

אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים, צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ, בָּרַךְ אֶת אַחֵינוּ בְּנֵי עַמְךָ הַנְּתוּנִים בְּכָל אַרְצוֹת תֵּבֵל. הֲגוֹן עֲלֵיהֶם בְּאַבְרַת חֶסֶדְךָ וּפְרֵשׁ עֲלֵיהֶם סֶכֶת שְׁלוֹמְךָ. הַעֲמֵד תְּשׁוּעָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְתֵן לָהֶם בְּטוֹחוֹן, בְּרִיאוֹת, שְׂגִשׁוּג לְמַעַן יִזְכּוּ לְהַעֲמִיד בְּנִים וּבְנֵי בְנִים שֶׁל מִבְּקֵשֵׁי פְּנֵיהֶם. וְעַד בּוֹא מְשִׁיחַ צְדָקָה חֲזֵק אֶת מַגְנֵי שְׁלוֹם אַרְצוֹתֵיהֶם, בְּזִכּוֹת אֶהְרֹן כֹּהֲנָא קְדִישָׁא, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם. תֵּן בִּינָה לְכָל מְמַשְׁלוֹת אַרְצוֹתֵיהֶם לַעֲשׂוֹת טוֹב עִם כָּל הָעַמִּים, עִם כָּל יִשְׂרָאֵל וְעִם קְהֵלוֹת בְּנֵי עַמְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶם, כִּי בְּשְׁלוֹמָם יִהְיֶה לָהֶם שְׁלוֹם. וְיִקְיָם בָּהֶם הַכְּתוּב: מִי אֱלֹהֵי כָעֵב תְּעוֹכִינָה וְכִיוֹנִים אֶל אַרְבְּתֵיהֶם. כִּי לִי אֵיִים יִקְוּ לְהִבְיֵא בְּנֵי מִדְּחֹק לְשֵׁם ה' אֱלֹהֵיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ. יְהִי רָצוֹן שְׂנֹזְכָה לְחַזוֹת בְּגֹאֲלַת עַמְךָ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן סְלַה.

הר' אמתי פריימן, ישראלי/אמריקאי המתגורר עם משפחתו בפאלו אלטו ומנהל את המיזם Z3 Project. מיזם שפועל מתוך ה-JCC המקומי לחיזוק הקשרים בין יהדות התפוצות לישראל. אמתי גם ייסד את שזור/Interwoven ארגון חינוכי אשר מעמיק את ההיכרות של ישראלים עם יהדות התפוצות דרך סיורי עומק וסדנאות זהות.

הקרחון של האיום על הביטחון הלאומי הישראלי¹

דפנה קאופמן

ההשלכות הפוליטיות, החברתיות והכלכליות של מערכת היחסים המתדרדרת בין יהדות ארה"ב וישראל הופכות יותר ויותר ברורות, ולא ניתן עוד להתעלם מהפיכתן לאיום על הביטחון הלאומי של ישראל. בעוד המעמד של ישראל הולך ומתדרדר בקרב הדמוקרטים והשמאל האמריקאי, והמאזן העדין של התמיכה מצד שתי המפלגות בארה"ב הולך ומתערער, בנות הברית היהודיות של ישראל שבות ומוכיחות את נחיצותן בהגנה עליה. מנגד, המגמה ההפוכה של יהודים אשר תומכים בקמפיינים אנטי-ישראלים או מושפעים מהם הפכה להיות חלק מרכזי בקידום של אג'נדה אנטי ישראלית, ולפעמים אנטישמיות בגלוי, בקרב השמאל בארה"ב.

בעוד קצה הקרחון הזה נחשף כאשר המים סביבו סוערים ורוגשים מאוד, האיום על הביטחון הלאומי הישראלי נותר שקוע ומוסתר במעמקים. בבסיסו של האיום הזה נמצא משבר הקשור לחזון של המדינה היהודית ולמשימה הנגזרת ממנו - עבור הציונות, עבור העתיד של מדינת ישראל ושל העם היהודי. כך, שבלי התמודדות עם המשבר הזה, שום שילוב של פתרונות טכניים או שיפור פלאי בנסיבות החיצוניות לא יספק פתרון בר-קיימא שיעצור את הזליגה בתמיכה והזדהות של יהודים עם ישראל, בעיקר זו של יהודים צעירים. על מנת להימנע מהקרחון נדרש שינוי משמעותי במסלול.

ביטחון לאומי מעבר לאינטרסים לאומיים

אם ישראל תאבד את היהודים, ההשלכות ירחיקו לכת מעבר לאבדות אסטרטגיות בתחום הפוליטי, החברתי והכלכלי. הנזק עשוי להרחיק מעבר להשפעה הקשורה לאובדן של בת-ברית חשובה. הסיכון הוא פגיעה בתפקידה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, שמשמעותה פגיעה ביסודות אשר ליכדו את הזהות של ישראל במישור הפנימי ובקרב העם היהודי - מה שביסס את מקומה של ישראל בקרב אומות העולם.

1 מאמר זה מבוסס על תהליך פיתוח ידע שביצעה המחברת יחד עם 'צוות עמיות יהודית' של מכון ראות בהובלת נעמה קלר, מנהלת המכון

ישראל עלולה לאבד את הלגיטימציה הפנימית שלה, המבוססת על המנדט שניתן לה, ואשר נמדדת על פי המידה בה ישראל מבצעת את המשימה שלה – שירות העם היהודי. הלגיטימציה היא הבסיס ל'מיוחדות הישראליות', אשר שורשיה בנסיבות ההיסטוריות בהן ישראל נולדה – מחדש בתור המדינה היהודית המודרנית, ובמשקל והעומק של ההיסטוריה היהודית. הלגיטימציה מדגישה את המרכזיות של ישראל בשירות העם היהודי במסגרת המנדט שניתן לה, והמרכזיות של המנדט הזה בסיפור הלאומי של ישראל ובהישרדותה. היא שוזרת יחד את הדרך והגורל של ישראל והעם היהודי, ומעגנת את הלגיטימיות הבסיסית של ישראל.

במהותה, הבעיה אינה האובדן של מיטב חייליך אשר מגינים עליך בקרב הדה-לגיטימציה. הבעיה היא שאם איבדת את התמיכה של החיילים הללו, איבדת את העיקרון הרחב יותר עליו אתה נלחם להגן. משום שאם אתה טוען לגיטימיות בינלאומית אשר כרוכה בחזון של מדינת לאום עבור העם היהודי והמחויבות שלך להיות מדינה שכזו, ואם חלק משמעותי מהעם היהודי לא מזהה אותך בתור מדינת הלאום שלו, תצטרך למצוא מנדט חדש ולגבש מחדש את העקרונות של המעורבות הגלובלית שלך. זהו ה'קרחון של משבר הלגיטימציה' אשר מאיים להופיע בעומקים הקיומיים ושיאי הפגיעות היהודית ל-BDS ולקמפיינים נגד ישראל חושפים את היקפו.

שתי הגישות העוסקות בהשלכות של הירידה בהזדהות היהודית עם ישראל על הביטחון הלאומי אינן מתמודדות ישירות עם האיום הבסיסי שהוא איום הלגיטימציה הפנימית – משבר של חזון תחת המשבר האסטרטגי. גישה עוקפת פועלת כנגד ההשפעות המוחשיות בכך שמייצרת בריתות חלופיות והזדמנויות למעורבות, וגישה של בניית קשרים מדגישה את הקישוריות בין ישראל והקהילות היהודיות. הגישה הראשונה שמה את ישראל על מסלול התנגשות עם הלגיטימציה הפנימית שלה הנובעת מהמנדט שניתן לה. גישה זו גם תשנה באופן מהותי את המסלולים של מעורבות גלובלית – לדוגמא, היא תעצים את הצורך לחזק מערכות יחסים עם קהילות אוונגליסטיות וממשלים רודניים בתקופות מסוכנות של חוסר יציבות גלובלי ומיצוב מחדש. הגישה השנייה הינה חשובה. עם זאת, אם לא רואים בנתק סימפטום, אז הצלחה בתחום זה עשויה רק לכסות על סדקים נוכחיים וקונטקסטואליים אשר נובעים מעוד סתירות בסיסיות שעדיין לא נפתרו.

חישוב מחדש של המסלול על מנת להימנע מהתנגשות בקרחון ידרוש איתגור של הנחות היסוד. הוא ידרוש גם איתגור של האתוס הישראלי ההיסטורי והדומיננטי של "שלילת הגולה" ושל תפיסות הביטחון הלאומי לעם היהודי הנגזרות ממנו ואשר מתמקדות ב"קיבוץ גלויות" והצלת יהודים תחת איום. שינוי זה יוביל לגיבוש מחדש של המשמעות של בית לאומי במאה ה-21 אשר יהיה מאוד שונה מהאופן בו הכנסת הגדירה זאת ב'חוק הלאום' השנוי במחלוקת של יולי 2018. החוק עיגן את המטרה של ישראל להיות בית הלאומי של העם היהודי בחוקי היסוד של מדינת ישראל, מה שהעמיק את המתחים והפיצול במקום להחזיר משמעות במושג.

לקראת ביטחון עמי

על מנת להגן על הלגיטימציה הפנימית של ישראל, הביטחון הלאומי שלה חייב לשרת את המשכו של קיום משמעותי של העם היהודי באופן שיטתי ומערכתי ועליו להוות היגיון מנחה בתהליך ההערכה של סוגיות לאומיות ובינלאומיות. מכון ראות מכנה את הקונספט הזה "ביטחון עמיות".

התפיסות של ביטחון עמיות רואה את הקשר בין המדינה היהודית ורשת חזקה של יהדות התפוצות בתור סוגיה של ביטחון לאומי שהינה חיונית לשימור הלגיטימיות הפנימית. נכסי הביטחון הלאומי של ישראל נועדו בסופו של דבר לשרת את העם היהודי. בהקשר האמריקאי, לדוגמא, גישה של ביטחון עמיות מניחה שהברית של ישראל עם מעצמה נועדה בסופו של דבר לשרת את העם היהודי, בעוד הגישה של ביטחון לאומי רואה בעם היהודי נכס משום שהוא מחזק את מערכת היחסים שלנו עם מעצמה. בהתאם, הערך הייחודי שיש לישראל עבור העם היהודי, והמציאות שבה מחיצת מהיהודים חיים בישראל ונתונים לסכנה ביטחונית קיצונית, הם שמצדיקים את ההתמקדות במשאבי ביטחון בהגנה על המדינה.

להצבת האיום ללגיטימציה הפנימית של ישראל בחזית הדיון יש כמה השלכות מידיות, שעיקרן העובדה שיצירת עמיות יהודית תוססת אשר קשורה לישראל הפכה לצורך ביטחוני ישראלי משמעותי. לפיכך, אינטרסים קהילתיים יהודיים וסוגיות רבות שנתפסות בישראל כסוגיות פנימיות הינן בעצם בעלות חשיבות לעם היהודי והופכות להיות סוגיות קריטיות במודלים של והערכות הנוגעות לביטחון לאומי. כדוגמא: הביטול ב-2017 של פשרת הכותל, אשר חשף והאיץ את המשבר הגדל בין ישראל והעם היהודי, היווה אירוע ביטחון לאומי שהתרחש ב"בליינד ספוט" הישראלי.

כאשר פועלים להשיג אינטרסים של ביטחון לאומי בהגדרתם המצומצמת, לעיתים קרובות מהלכים אשר נדמה כי מקדמים את הביטחון הלאומי של ישראל בעצם שוחקים את הלגיטימציה הפנימית שלה. הפרדוקס הזה נובע מ"בליינד ספוט" בכל הנוגע לחשיבות של המנדט שניתן לישראל והמטרה שהיא משרתת לביטחון הלאומי שלה, בהקשר של העם היהודי. ההתדרדרות בקשרים בין ישראל והעולם היהודי הינם הסנונית הראשונה שמבשרת על המשבר

דפנה קאופמן חוקרת ועוסקת בפיתוח אסטרטגיות המתמקדות במעמדה של ישראל בקרב הפרוגרסיביים בארה"ב. היא שירתה בעבר בתור ראש תחום מדיניות ואסטרטגיה במכון ראות ומנהלת המכון הישראלי לחדשנות דיפלומטית.

סדר יום מחודש לציונות פרוגרסיבית ויחסי ישראל והתפוצות

גלעד קריב

רבים, בישראל ובתפוצות, יסכימו ודאי לקביעה שבראשית העשור השמיני לקיומן, מדינת ישראל והחברה הישראלית ניצבות על פרשת דרכים אסטרטגית. בצד המשך ההתמודדות עם איומים מבחוץ ועם חוסר היציבות הגאו-פוליטי המאפיין את המזרח התיכון בשנים האחרונות ביתר שאת, עוסקת החברה הישראלית בשאלות יסודיות של זהות, הגדרה עצמית וערכי יסוד. במידה לא מבוטלת ניתן להציע שהכרעות הניצבות בפני החברה הישראלית כיום אינן פחות גורליות מאלו שניצבו בפני דור המייסדים של המדינה. התמודדות זו אינה צריכה להפתיע. לא אחת אנו אומרים כי שנה אחת של חיי כלב משולה לשבע שנים של חיי אדם. בחינה של ההיסטוריה היהודית והכלל אנושית, מאפשרת לנו לומר, על יסוד אותו מטבע לשון, ששנה אחת של חיי אדם משולה לשבע שנים של ריבונות וחיי מדינה. במובנים רבים החברה הישראלית משולה לבן נעורים ולאדם מתבגר, המתחיל לעצב את אופיו ואת ערכיו באופן עמוק וייסודי. העיון בספרי עזרא ונחמיה מלמד אותנו שכך בדיוק היה גם גורלה של הריבונות היהודית השנייה. שבעים שנים לאחר השיבה מבבל ולאחר הקמתו של המקדש השני, נגשו בני הדורות השני והשלישי, תחת הנהגתם של עזרא ונחמיה, לעצב את דמותה ואת דרכה האמונית והאידיאולוגית של חברתם, תוך מאבקים פנימיים לא פשוטים. דפוס היסטורי זה לפיו שלושה דורות אחרי המהפכה והשגת העצמאות, מוצאים עצמם בני הארץ בדיון ואפילו במאבק משמעותי על דרכם וערכיהם, מוכר גם לכל אזרח אמריקאי הבקיא בהיסטוריה של ארצו.

ההכרה בכך שהחברה הישראלית ניצבת בפני שנים מכריעות וגורליות, בכל הנוגע לאופייה ולערכי הייסוד שלה, כרוכה גם בהבנה כי מי שמבקש להשפיע על מהלך הדברים ועל ההכרעות שתתקבלנה, נדרש לשלושה מהלכים. הראשון - גיבוש תפיסת עולם קוהרנטית, רלוונטית וברורה. השני - טיפוח ארגז כלים חינוכי, תרבותי, קהילתי ופוליטי אפקטיבי לקידומה של האידיאולוגיה בה הוא אוחז; והשלישי - בניית שותפויות ורשתות כוח עם גורמים נוספים אתם יש לו מכנה משותף רחב דיו. ברוח זו, בחינה של המציאות הישראלית בשני העשורים האחרונים מלמדת כי המחנה היהודי-הישראלי הפרוגרסיבי מגיע אל צומת הדרכים האסטרטגי בו ניצבת החברה הישראלית, מדולדל בכוחותיו ועם הישגים בינוניים למדי בכל הנוגע לשלושת המהלכים הנזכרים. מחנה זה, שהוביל במידה רבה את המהפכה הציונית ואת הקמתה של מדינת ישראל, ושאנשיו ממשיכים להשתייך לקבוצות ולחוגים משמעותיים ומובילים בחברה הישראלית,

מתקשה בכל אחד משלושת המהלכים ההכרחיים לגיבושה של עמדה משפיעה ומכריעה על הנעשה בישראל, ובמידה רבה ברחבי העולם היהודי. קושי זה השתקף בתוצאות הבחירות האחרונות בישראל, אבל הביטוי המשמעותי ביותר שלו בתקופה האחרונה היה חקיקתו של חוק הלאום (חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי). חוק זה נחקק בסיומו של מהלך חוקתי ופוליטי שנפרש על פני קרוב לעשרים שנים. במסגרתו קבוצות שונות בחברה הישראלית השקיעו מאמץ מכוון ומודע בטיפוח תפיסת עולם וסדר יום הנוגעים לשאלות היסוד של החברה הישראלית. דוגמה אחת היא החברה הערבית הישראלית, שמנהיגותה הפוליטית והאזרחית עסקה רבות בגיבוש מסמכי עמדה וחזון בשנים הראשונות שאחרי המילניום. הדוגמה השנייה היא חוגי הימין הישראלי בדגש על הציונות הדתית האורתודוקסית, שאנשיה אחראיים במידה רבה על קידומו של חוק הלאום. בתוך המהלך הרעיוני, החברתי והפוליטי הזה, שנמשך כאמור לא מעט שנים, בלטו חולשתו של הקול הציוני הפרוגרסיבי והכישלון להציג אלטרנטיבה רעיונית רעננה, רצינית ורלוונטית לעמדות שהוצגו על ידי החוגים האחרים.

מטבע הדברים, קצרה היריעה של מאמר זה על מנת להציג באופן רחב ומקיף את שלל המהלכים הנדרשים על מנת לחזק באופן משמעותי את הקול הציוני הפרוגרסיבי בחברה הישראלית וברחבי העולם היהודי. עם זאת, דווקא בשל העובדה שהחברה הישראלית אינה מתחבטת רק בשאלות פרגמטיות אלא גם בסוגיות יסוד אידאולוגיות וערכיות ראוי להתחיל את המהלך בהצגת עמדות היסוד והקווים המנחים הרעיוניים של סדר היום הציוני הפרוגרסיבי. עמדות אלו ראויות לכלול את היעדים הבאים, הבאים כמובן בצד המשך הבטחת קיומה ובטחונה של מדינת ישראל:

- חיזוק הדמוקרטיה הישראלית על שלל היבטיה המהותיים ובלימה של מגמות תיאוקרטיות ואנטי דמוקרטיות, תוך הנחלה של הקשר הבל ינתק בין החוסן הדמוקרטי של מדינת ישראל לבין מימושו של החזון הציוני.
- חתירה מתמדת לסיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני ולהסדר מדיני המעניק לשני העמים את זכות ההגדרה העצמית בארץ ישראל, והימנעות מצעדים העלולים לסכל השגת הסדר בעתיד הקרוב או הרחוק.
- חתירה לקיומה של חברת מופת המחויבת לעקרונות של סולידריות חברתית, שוויון הזדמנויות, צמצום פערים ורשת ביטחון סוציאלית ענפה ואפקטיבית, תוך מאמץ לשילוב כל הקהילות הישראליות בחיי הציבור, הכלכלה והתרבות.
- טיפוח הקיום המשותף של האזרחים היהודים והערבים במדינת ישראל, על בסיס קידום שוויון הזדמנויות וצמצום פערים, הכרה במעמדם הייחודי של קהילות המיעוט בישראל, טיפוח מכנה משותף אזרחי לכלל הישראלים, ומאבק עיקש בגילויי גזענות ואפליה.
- טיפוח תרבות יהודית ישראלית מגוונת, עשירה ומשפיעה תוך קידום פלורליזם תרבותי ודתי, הבטחת חופש דת ומצפון מלאים לכל אזרחי ישראל, והפרדה בין הממסדים הדתיים ובין רשויות השלטון.

• טיפוח תודעת העמיות היהודית הגלובאלית וחיזוק הקשרים בין החברה הישראלית ומדינת ישראל לבין הקהילות היהודיות ברחבי העולם, על בסיס של כבוד הדדי, ערבות הדדית והשפעה הדדית, הכרה בערך ובפוטנציאל של חיים יהודיים בכל מקום ברחבי העולם ובמגוון הרחב של אורחות חיים יהודיים, ומחויבות משותפות ומעשית לערכים של המשכיות יהודית ותיקון עולם בישראל ובתפוצות.

שש עמדות יסוד אלו ראויות כמובן לבידור יסודי ומעמיק. בתוך הדיון העקרוני והמעשי בהן, תתכן כמובן קשת רחבה של התייחסויות, סדרי עדיפויות והצעות לדרכי מימוש ויישום. באופן טבעי, יהיו מי שיוסיפו עמדות יסוד וקווים מנחים נוספים ויתכן והיו גם מי שיבקשו להמעט במרכזיותן של חלק מהיעדים שהוצגו. החשיבות במידה רבה, טמונה בעצם קיומו של הדיון ובניסיון לנסח חזון ציוני פרוגרסיבי לעתידה של מדינת ישראל ולעתיד הקשרים בינה לבין יהדות העולם, בדגש על המרכז היהודי המוביל בצפון אמריקה.

בהקשר זה ראוי לתת תשומת לב מיוחדת לנקודה השישית הנוגעת לקשרי ישראל והתפוצות. אין זה סוד כי גם בזירה זו אנו ניצבים בפני אתגרים רבים. עם זאת מן הראוי להכיר בפוטנציאל הגדול הקיים בה. בראיה רב דורית שתי הקהילות - הקהילה היהודית בישראל והקהילה היהודית האמריקאית עברו תהליכים משמעותיים ביחס למהות הקשר. יהדות צפון אמריקה הפכה את תודעת העמיות ואת הקשר למדינת ישראל לציר מכוון של הזהות היהודית. החברה הישראלית באותה העת הלכה ואמצה עמדה פתוחה יותר כלפי הקיום היהודי מחוץ למדינת ישראל והניחה בצד את התזה המסורתית של שלילת הגולה. תהליכי עומק אלו מאפשרים טיפוח של שיח ומעשה שיתרמו באופן עמוק לחוסנם של שני המרכזים היהודיים הגדולים במאה ה-21. ליהדות התפוצות תפקיד חשוב בטיפוח הערכים הדמוקרטיים והפרוגרסיביים של הציונות והעמדתם במקום מרכזי בשיח היהודי הנוכחי והעתיד. לחברה הישראלית ולתרבות הישראלית תפקיד חשוב בחיזוק היכולת של הקהילות היהודיות ברחבי העולם להתמודד עם משימת המשכיות היהודית להרים תרומה של ממש לאיכותו של החינוך היהודי ושל חיי הקהילה והרוח ברחבי העולם היהודי.

הדיון בגיבושו של סדר יום ציוני פרוגרסיבי חייב להיעשות מתוך הכרה מלאה באתגרים הגדולים הניצבים בפניה של החברה הישראלית ושל חברות דמוקרטיות רבות ברחבי העולם, ובתוכם גם החברה האמריקאית, ולא פחות מכך באתגרים הניצבים בפני קהילות וקהלים יהודיים פרוגרסיביים ברחבי העולם. אין זה סוד שתפיסת העולם הליברלית והפרוגרסיבית נמצאת תחת מתקפה משמעותית מצד כוחות רעיוניים ופוליטיים ארכי-שמרניים, המאמצים לא אחת סדר יום תאוקרטי ולאומני. בנוסף יש להכיר בעובדה שלא אחת קיימת חולשה מבנית בחינוך הרעיוני והפוליטי בקרב קהלים פרוגרסיביים, הנובע מהדגש המושם בקהלים אלו על האוטונומיה של היחיד ועל רעיונות של הגשמה עצמית, פלורליזם וחירות המחשבה והמעשה. עם זאת, יש

להכיר בעובדה כי חלק מהאתגרים הניצבים בפנינו נובעים מתגובת נגד להישגים משמעותיים של תפיסת העולם הליברלית והפרוגרסיבית באופן כללי ובתוך העולם היהודי באופן פרטני. הצלחות אלו חייבות לעמוד לנגד עיננו כתזכורת ליכולת שלנו להשפיע על המציאות אם נשכיל לשלב בין חזון לבין מעשה; אם נדע להרחיב את מעגלינו בישראל וברחבי העולם היהודי מתוך רגישות, הכלה ופתיחות לקולות חדשים ולרעיונות חדשים, ובעיקר - אם נדע לפעול יחד, מתוך ערבות הדדית והרמת תרומה אמיתית זה למאמציו של זה. נס הקמתה של מדינת ישראל ופלא תחייתן של השפה והתרבות העברית; תור הזהב ארוך השנים של היהדות האמריקאית, שגשוגה של מדינת ישראל למרות כל אתגריה, והתופעות החשובות של ההתחדשות היהודית הפלורליסטית והפמיניזם היהודי בישראל ובעולם היהודי - כל אלה הם הוכחה שייאוש ורפיון ידיים לא היו מעולם תכנית עבודה מוצלחת ושההיסטוריה שייכת לאלו המטיבים לשלב תלמוד ומעשה ובעיקר לאלו שמצויידיים בסבלנות ובתקווה, כפי שכבר למד אותנו משורר התהילים שחתם את מזמור קכ"ו - "שיר המעלות בשוב יי את שיבת ציון היינו כחולמים" במלים הידועות: "הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע; בוא יבוא ברינה נושא אלומותיו, הזורעים בדמעה - ברינה יקצורו".

הרב גלעד קריב מכהן בעשור האחרון כנשיא וכמנכ"ל של התנועה הרפורמית בישראל. לפני כן ניהל את המחלקה המשפטית של המרכז הרפורמי לדת ולמדינה - הזרוע הציבורית והמשפטית של התנועה הרפורמית בישראל.

זו טיסה ארוכה. החזרה הביתה בטיסה ישירה מישראל לנו יורק או ליעדים אחרים בצפון אמריקה אורכת למעלה מ-11 שעות. ללא ספק שעות ישיבה רבות. יש כאלה שישינים שינה ערבה ואחרים, כמוני, ששנתם פחות רצופה. שקט כאן, מעבר לזמזום המתמיד של מנועי המטוס. ברוב שעות הטיסה תא הנוסעים מוחשך, גם בשעות השמש הודות למסכי החלונות האטומים. זו הזדמנות מצוינת להשלים פערים בתכתובת דוא"ל, לקרוא ספרים או לצפות בסרט שלא הספקת לצפות בו כשיצא לאקרנים. אבל מעל לכל, בייחוד בטיסה מסוימת אחת, זו הייתה הזדמנות טובה להרהר בסמינר מנהיגות 70 פנים לישראל. חוויה יוצאת דופן בת עשרה ימים שאותה זכיתי לחלוק עם כ-30 מנהיגים מתנדבים ומנהלים מהתאחדות המרכזים הקהילתיים היהודיים בצפון אמריקה (JCC Association). סמינר "70 פנים" נהגה מתוך חשיבה לחלוק עם מנהיגי קהילות היבטים שונים של ישראל ושל החברה הישראלית. חוויית החשיפה ל 70 פניה של החברה הישראלית תוכננה כך שהיא כוונה להרחיב את טיבן והיקפן של תפיסותינו בצפון אמריקה בנוגע ליכולתה המתעצמת של ישראל לשמש כמנוע המחזק את החיים היהודיים בקהילותינו בצפון אמריקה. תפיסת ה "70 פנים" מבוססת על ראיית ישראל בהשאלה מ"אותיות דרבי עקיבא", המיוחס לרבי עקיבא, כי התורה כה עצומה, כה מקיפה ורחבת יריעה, שאין מקום לפרשנות או הבנה אחת בלבד. אלה הם שבעים פניה של התורה, כל אחד מהם ראוי ונאמן, וכולם דרים בכפיפה אחת. בני העם היהודי צריכים לשאוף ולהכיר בקיומם ולהכיל את כל 70 פניה של התורה.

אותה ראייה יש לייחס לקשר עם החברה בישראל. ישראל היא חברה מורכבת ורב-פנים, כזו שאינה ניתנת להבנה באמצעות סוגיה, אתגר או נקודת מבט אחת. בשנים האחרונות, השיח על ישראל כאן בתפוצות, נסוב ברוב המכריע של הזמן סביב שני נושאים בלבד: גיאופוליטי (כלומר, סכסוך או כיבוש) ודת (כלומר, שאלות על פלורליזם, שוויוניות, וגישה לכותל המערבי). שני הנושאים הללו מעוררים מידה רבה של שיח רגשי המשלב תסכול ותחושת אכזבה, מה שמעורר אתגר עבור מנהיגי הקהילה לחבר את חברי הקהילה שלהם לארץ ולהביאם לביקורים בארץ. אחד מתוצרי הלוואי האומללים של אתגרים אלה הוא מה שנראה כויתור על הקשר עם ישראל, והימנעות משיח כל שהוא בנוגע לישראל.

לפני שנה, מעל דפי מהדורת 2018 של "דפי עמיות", שיתפתי בתובנות האלה (דפי עמיות 22 עמ' 33, 2018). ישראל היא הרבה יותר מאשר רק פוליטיקה ודת, ואנחנו, מנהיגי הקהילה היהודית

בצפון אמריקה, מחויבים ליטול על עצמנו את האחריות על חברי הקהילות בהנהגתנו, שלא השכלנו בשל טיפול לוקה, לחברם עם שאר 68 הפנים של החברה בישראל המשלימים למכלול השלם שמהווה את מדינת ישראל. סמינר המנהיגות "70 פנים" עוצב לתת מענה לסוגיה הזו - יציאה משותפת למסע לגילוי כל פניה של ישראל.

בעשרת ימי הסמינר קיימו מהיגי הקהילות רצף מרתק של מפגשים עם דמויות ישראליות שונות המייצגות את החברה הישראלית על ריבוי גווניה, אשר הציעו נקודות מבט ייחודיות על החיים במרחב ציבורי מורכב. דרך עיניהם ועבודתם זכינו להתבונן אל בין השורות לתוך דקויות ואבחנות שפתחו צוהר מרתק להבנת החברה בישראל.

הבחירות לכנסת ה-21 התקיימו יום לפני תום הסמינר. כל מפגש וכל שיח נסבו סביב הבחירות, מה צופן העתיד, חששות לצד תקוות, ובעיקר שאיפה ליום שאחרי טוב יותר. בעוד הבחירות המתקרבות כצפוי השתלטו על השיח, הוא היה יותר מעוד שיח פוליטי. מעמיק ומשמעותי הרבה יותר.

ליאור שבו ותריסר חברים נוספים מהפרלמנט הירושלמי שיתפו בעבודתם ובסיבה שביחד עם קרוב לאלף איש, מכל קצות החברה הישראלית, דתיים וחילוניים, יהודים וערבים בעלי רקע מקצועי שונה, הם מקדישים את זמנם להפיכתה של בירת ישראל למקום טוב יותר לחיות וליצור בו.

שעות ספורות לפני פתיחת התערוכה לקהל הרחב, עדי נס, אולי אמן הצילום המפורסם ביותר בישראל, שיתף אותנו בתובנות לגבי הנושאים והגיבורים שהוא מציג דרך פניהם של ישראלים מהשורה.

בגבעות הציוריות של מושב גבעת יערים נפגשנו עם יפת עוזרי, אחד הילדים היהודים האחרונים שנולדו בתימן לפני מבצע "מרבד הקסמים", שהעלה ב-1950 את יהדות תימן למדינה היהודית החדשה. בהיותו כבן 14 החל יפת סדרת התכתבויות בת שלוש שנים עם ראש הממשלה דאז, דוד בן גוריון. מכתבים שנסבו סביב חייו של יפת, שאיפותיו לכשיגדל ועתידה של מדינה ישראל.

תחושת השליחות והגאווה של שופטות בית המשפט העליון, כבוד השופטת יעל וילנר וכבוד השופטת דפנה ברק-ארז, הדגישה את חשיבותה של מערכת משפט עצמאית נטולת השפעות חיצוניות בישראל.

נוכחנו לדעת שהמערכת המשפטית בישראל מפקידה את האחריות המשפטית לדיני משפחה בידי בתי דין דתיים מכל הדתות. יהודית, נוצרית, מוסלמית, דרוזית וכו'. הקאדי ד"ר איאד זחאלקה, מנהל בתי הדין השרעיים, שופט בבית המשפט השריעה, סיפק לא רק הבנה חדשה על מקומם של חוקים דתיים כחלק מהמרקם הקהילתי, אלא אפשר הצצה לקהילה המוסלמית ולמגוון החירויות הדתיות שמעניקה מדינת ישראל לאזרחיה המוסלמים ובני הדתות האחרות.

הרב מנחם בומבך, הציג כיצד הטמיע לימודי ליבה חילוניים בתוך מסגרת דתית ישיבתית, כחלק

מחובת הלימוד במדרשה החסידיית אותה הוא מוביל. תלמידים מבתים אורתודוקסיים שמרניים נחשפים בזכותו לעולם חדש הפותח בפניהם אפשרויות תעסוקתיות לעתיד לבוא תוך שמירה על אורח חיים דתי שורשי.

ד"ר פאולה קבלו, אחת מבעלות הסמכות הבולטות בחקר חייו ופועלו של אחד מאבות האומה, דוד בן גוריון, הכניסה אותנו לנבכי מחשבותיו וליבו של בן גוריון בעת שייסוד האומה יצא לדרך, בערב הכרזת העצמאות ב-14 במאי, 1948.

בישוב חורה אשר בנגב, ביתם של שניים מ-18 שבטי הבדואים שוכני הנגב, דר' מוחמד אלנבארי, ראש המועצה היוצא, בעל תואר דוקטור לכימיה אורגנית מאוניברסיטת בן גוריון תיאר את פרויקט ואדי עתיר שהוביל כראש מועצה. יוזמה שמיטבה במידה ניכרת את גורלה של הקהילה בחורה באמצעות חקלאות בת-קיימא המהווה מודל להעצמה כלכלית בקהילות הבדואיות, בין היתר הודות לחיזוק הקשר עם משרדי ממשלה שונים. במהלך כהונתו גדל שיעור גביית המיסים בחורה מ-2% בלבד ליותר מ-90%.

על צלע גבעה בקצה הדרומי של שדרות, השוכנת לגבולה של עזה, פגשנו את אל"מ (במיל') מירי איזין, לשיעור חשוב בגאוגרפיה ובטחון אזורי. מירי, קצינת מודיעין עטורת שבחים, דוברת צה"ל ודוברת משרד רה"מ לשעבר, תיארה כיצד 15 שניות התראה בלבד מבדילות עבור 20,000 תושבי העיירה המתפתחת בין כניסה למרחב מוגן לבין סיכון חייהם מאימת טילים הנורים מעזה. מציאות בה מתמודדים תושבי האזור מקיץ 2005 עם למעלה מ-10,000 רקטות שכוונו לעברם מאז התנתקות ישראל מרצועת עזה.

מיטל, גייסון, אוון, אילן ואהרן, חיילים בודדים שעזבו את הבטיחות והנוחות של חייהם באמריקה והתגייסו לצה"ל מתוך הבנת הסיכון הכרוך בכך ורצון עמוק להגן על מדינת היהודים, דיגשו אותנו בסיפוריהם על ההחלטות שקיבלו וחלומותיהם לעתיד.

גאוות שלווה, האגודה הישראלית לטיפול באנשים עם מוגבלויות ושילובם בחברה היא להקת שלווה שהגיעה לגמר אירוויזיון 2019. בשלווה מעצימים חניכים ובני משפחותיהם על ידי קידום שילובם החברתי. חזון שקיבל השראה מנחישותה של משפחה אחת למצוא מקום הולם ואוהב לבנם שסבל מלקויות חמורות למול דחיית החברה. שלווה כיום היא ספינת דגל בעלת הכרה עולמית של שילוב ונגישות. הרב קלמן סמואלס, שהגיע לישראל מוונקובר שבקנדה בשנות ה-70, מימש את חזון שלווה והפך אותו למציאות.

אז כיצד כל האמור קשור ל-70 פנים?

למרות ש-70 הפנים מתייחסים לאלמנטים בחברה הישראלית, יתכן והם קשורים יותר לישראלים עצמם. ישראל היא מקום מסובך, כפי שאני מניח ששאר מדינות העולם מסובכות בדרכן. יש

ודאי מקום לשיפור, ואחרי רק 71 שנות עצמאות, זה צפוי. צריך להיות ליהודי העולם לא נוח עם הסכסוך המתמשך, היעדר דו קיום ושלוש בין העמים באזור ועם הטענות הלגיטימיות של אותם חלקים בחברה הישראלית שרואים עצמם מקופחים ומדוכאים, מנועי הזדמנויות שוות. מותר לנו, ויתרה מזו, חובה עלינו, להשמיע את קולנו, קול המבטא תקוות לעתיד טוב יותר. אבל יחד עם זאת עלינו להכיר בכך שממקום שבתנו המוגן והנוח שמספקים לנו חיינו בצפון אמריקה, איננו יכולים להבין את האתגרים והמציאות העומדים בפני מי שחיים שם, בישראל.

כבני הדור הראשון ב-2000 שנה שנולד למציאות בה עובדת קיומה של מדינה יהודית עצמאית וריבונית היא עובדה קיימת, מקום מקלט לעם נרדף, שבמשך מאות דורות קודמים היה נותן הכל כדי לטעום את טעם העולם היהודי החופשי שבו אנו חיים כיום. ייתכן ואנחנו צריכים להתנגד לרחף להטיל ביקורת, ובמקומו להתחיל לחפש משהו לאהוב. זה לא יהיה קשה למצוא. תשאלו את מיטל, את עדי, את קלמן או את מירי. שוחחו עם דפנה, ליאור או יפת. בקרו את פאולה, מוחמד, יתם או ענבל. הם חלק מ-70 הפנים שזכינו להכיר. ישראל היא יותר מפוליטיקה ודת. כל כך הרבה יותר.

דורון קרקוב, נשיא ומנכ"ל התאחדות מרכזים קהילתיים יהודים בצפון אמריקה (JCC Association). במשך 25 השנים האחרונות שימש דורון בתפקידים בכירים בארגון יהודה הצעיר, בארגון העל של הפדרציות היהודיות בצפון אמריקה ובאגודת ידידי אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

ציונות מבוססת עמיות

לקראת חזון ציוני למאה ה-21

שלומי רביד

ראוי להתחיל בציון העובדה שדומה שהציונות של המאה ה-21 משלימה מהלך של סגירת מעגל מראשית דרכה. הציונות יצאה לדרך כתנועה הלאומית של העם היהודי שנוצרה על ידי העם היהודי ולמענו. בהמשך הדרך דומה כי האמצעים הפכו למטרות והמדינה הפכה למוקד הווייתה, לעתים במחיר הזנחת ושנמוך העם אותו היא הייתה אמורה לשרת (שלילת הגולה וכו'). בשנים האחרונות לעומת זאת, מסתמנת מגמה חדשה של פיתוח ציונות מבוססת עמיות. כמה מהעקרונות שנוסחו לקראת הכנס של Z3 ו-Z21 בפאלו אלטו מוכיחים נקודה זאת:

- עמיות היא העיקרון הפורמטיבי (המעצב) של יהודי העולם וישראל
- ישראל ויהדות העולם הם שני מרכזים שווים במשמעותם ליעוד היהודי.
- תפוצה תוססת וחיונית היא אימפרטיב ציוני.

התפתחות זאת מהווה בהחלט צעד חיובי לקראת קשר חזק ובריא יותר בין הישראלים ויהודי העולם. יחד עם זאת מתחייבת הבהרה לגבי משמעות המושג עמיות היום והפרשנות שאנחנו מעניקים לו. אם עמיות היא אכן "העיקרון המעצב של יהודי העולם וישראל" מה משמעותה וכיצד היא משפיעה על האופן בו אנו תופסים את מושג הציונות?

בדרשה המפורסמת **קול דודי דופק**¹ מציג הרב יוסף סולובייצ'יק שתי בריתות יהודיות מכוננות:

ברית הגורל

"מתוך תודעת האונס הגורלי והבדידות הנוראה כמקור יחדותו של העם נולדת מדת-החסד הקוראת והמפעילה את הקיבוץ הגורלי ליחידות חיובית על-ידי השתתפות מתמידה במאורע, בסבל, במצפון ובפעולת-עזרה. היהודי הבודד מוצא את נחמתו בהצטרפותו הפעילה אל הכלל ועל ידי הפלת מחיצות-קיום אגואיסטי-מובדל והתחברותו אל הזולת. חוית-הגורל המעיקה על

1 קול דודי דופק, הרב יוסף סולובייצ'יק, משרד החינוך, 1976

האדם מוצאה את תיקונה בהתלכדות הוויות אישיות-אינדיבידואליות לחטיבה חדשה ששמה עם. חובת-האהבה לזולת נובעת מתודעת העם הגורלי, הבודד והתוהה על יחודו. עלייה נכרתה ברית-מצרים.”

ברית הייעוד

”ברית-ייעוד - מהי? הייעוד מציין בחיי-האומה - כמו בחיי היחיד - קיום מדעת שהאומה בחרה בו ברצונה החופשי ושבזו היא מוצאת את הריאליזציה המלאה של הווייתה ההיסטורית... האומה מעורה בתוך הייעוד בשל כיסופיה לקיום משוכלל מלא-ענין וכיוון.”

סולובייצ'יק מוסיף ומבהיר את ההבדל בין שתי הגישות: “כדי להסביר את ההבדל בין עם-גורל לגוי-ייעוד כדאי הוא הדבר שנעמוד על ניגוד אחר והוא הניגוד בין מחנה לעדה...”

”מחנה ועדה מהווים שתי תופעות סוציולוגיות שונות, שני קבוצים נפרדים שאין ביניהם שום השתתפות ויניקה הדדית. מחנה נוצר מתוך השאיפה להגנה ומתפרנס מרגש הפחד, ועדה נוצרת מתוך געגועים להתגשמות אידיאה מוסרית נהדרת ומתפרנסת מרגש האהבה. במחנה שולט הגורל שלטון בלי-מצרים, ובעדה שולט הייעוד. המחנה מהווה שלב בהשתלשלות ההיסטורית של העם וקיום גוי מזדהה עם מציאות של העדה.”

העולם היהודי של המאה ה-21 נוטה לכיוון עמיות של ייעוד. במחצית השנייה של המאה ה-20 הדגש היה על שיקומו של העם היהודי מהשוואה והקמת מדינתו. ברית הגורל עיצבה את השיח הקולקטיבי והקמת ובניית מדינת היהודים נתפסה הן כדבר הנכון מעשית והן כתיקון עוול היסטורי. הציונות סיפקה תשובה היסטורית לאלפי שנים ללא בית לאומי והעם היהודי התגבש והתאחד סביב המיזם הציוני.

ואולם שבעים שנה מאוחר יותר כשישראל נתפסת כעובדת חיים מובנת מאליה ושאלות של הייעוד היהודי תופסות את מרכז הבמה, תפיסת העמיות היהודית משתנה גם היא. עבור מרבית הישראלים עמיות היא עדיין ביטוי של שותפות גורל, ומתוך תודעה זאת, כפי שמציין סולובייצ'יק, נובעת מחויבותם ואהבתם אל עםם. בארצות הברית לעומת זאת, השאיפה למשמעות וליצירת ערך מוסף ייחודי לעמיות היהודית מוביל לחיפוש ייעוד. אם במחצית השנייה של המאה ה-20 שתי המגמות התאחדו הרי שבמאה ה-21 הן לא אחת בקונפליקט.

כיצד אמורים שינויים אלה להשפיע על תפיסת הציונות במאה ה-21? חשוב להבין כי כמו ששיח העמיות משנה דגש משאלות של קשר, אחריות הדדית וסולידריות לחיפוש משמעות, ייעוד וחזון, תהליך דומה מתחייב גם לגבי שיח הציונות. שאלות של משמעות וייעוד הציונות במאה ה-21 חייבות להישאל אם חפצת חיים ופריחה היא התנועה. מה ראוי שיהיה האתוס הציוני היום ומה הם הערכים הייחודיים שראוי שיעצבו את מדינת

העם היהודי? שאלות אלה חייבות להפוך לחלק בלתי נפרד מהשיח המשותף שבין הישראלים ויהודי העולם במאה ה-21.

זאת לא תהיה שיחה פשוטה. בין השאר כי היא תציף שאלה גדולה יותר לגבי העם היהודי היום: האם אנו חולקים עדיין את אותו הייעוד? התשובה לכך היא בהחלט לא מובנת מאליה. כפי שניתן ללמוד מהבחירות האחרונות בישראל מרבית הישראלים מעדיפים את העיקרון של "מה שטוב ליהודים", על פני שיקולים אתיים-יהודיים ושיקולים חברתיים. דבר זה בא לידי ביטוי בגישה כלפי סוגית השטחים והפלסטינאים, ביחס לנושא מבקשי המקלט, לערביי ישראל, לזרמים הלא אורתודוקסים ביהדות ולסוגיות של צדק חברתי. עבור יהודים אמריקאים, ובמיוחד הצעירים שבהם, גישות אלה קשות לעיכול. לשיטתם הן עומדות בסתירה לייעוד היהודי.

אך דווקא בשל העובדה שמדובר בנושאים כה מורכבים, עלינו להתמודד איתם ביחד. על מנת שישראל תישאר בלב המיזם היהודי, חזון הציונות במאה ה-21 חייב לעבור פרשנות מחודשת והייעוד הציוני טעון ניסוח עכשווי. או בניסוחו של סולובייצ'יק: "עדה היא גוי קדוש שאינו מפחד את הגורל ושאיננו חי בעל כורחו. מאמין הוא בייעודו וברצונו הטוב הוא מקדש את עצמו לגישומו. על קיום עם שנולד מן המחנה נכרתה ברית-מצרים, ועל קיום גוי קדוש נכרתה ברית סיני". הגיעה העת לכתוב את הפרק הבא של הציונות.

ד"ר שלומי רביד הוא המנכ"ל המייסד של המרכז לחינוך לעמיות יהודית

פיתוח יהדות ישראלית מגוונת ומעוררת השראה הוא המפתח לחיזוק הקשר

לימור רובין

בעשר השנים האחרונות אנחנו עדים לשתי תופעות שליליות שמשפיעות על קיימותו של העם היהודי בטווח הארוך. הראשונה היא: **גידול הולך וגובר במספר יהודי העולם שמביעים סוג של ניכור למדינת ישראל או שמדינת ישראל אינה רלוונטית עבורם** והשנייה היא: **גידול הולך וגובר במספר היהודים בישראל ובתפוצות שמביעים ניכור ליהדות שמייצגת מדינת ישראל או שהיהדות הזו אינה רלוונטית עבורם**. שתי התופעות האלה ללא ספק משפיעות על כמות גדולה מאוד של אוכלוסייה וההשלכות שלהן שליליות באופן מובהק: אדישות או ניכור כלפי הזהות התרבותית, הדתית והלאומית שלך וקרע בין שתי קבוצות בתוך העם היהודי מחלישות משמעותית שני גורמים חיוניים להמשכיות וקיימות העם היהודי: לכידות ושייכות.

ההתמודדות האקטיבית המיידית עם התופעה הראשונה מתורגמת בעיקר להשקעות של הממשלה והפילנתרופיה לתמיכה ביוזמות ותכניות לחיבור מחודש של יהודי העולם עם ישראל ולהפך, ואוכלוסיית היעד הישירה שלה היא יהודים בשני צדדי האוקיינוס. התמודדות האקטיבית המיידית עם התופעה השנייה מונחות בכבודת בעיקר על הפילנתרופיה היהודית האמריקאית והאירופאית. בישראל המציאות הפוליטית מגדילה את אחיזת הפוליטיקאים החרדים והחרדים לאומיים במונופול הרבנות ובהעברה של מיליארדי שקלים למוסדות וארגונים של היהדות החרדית והאורתודוקסית, ומלבד כמה מיליוני שקלים בודדים ממשרד התרבות, היהדות הישראלית המתחדשת נעזרת בעיקר בשותפיה הנאמנים והמסורים מעבר לים.

שותפות אמיצה בין ישראלים ליהודי התפוצות

השותפות הזו אינה מתבטאת רק בשותפות במימון. ליהדות התפוצות היה תפקיד היסטורי משמעותי ומרכזי בהקמתה, בנייתה ופיתוחה של ישראל, עוד מתקופת היישוב היהודי ועד היום. השותפות הזו אמנם לא קיבלה עדיין את המקום הראוי לה בספרי ההיסטוריה, ספרי הלימוד וספרי השירה בישראל אך היא ניכרת בכל תחומי החיים: בטחון, רווחה וקהילה, בריאות, חינוך, עלייה, קליטה והתיישבות, השכלה גבוהה ותרבות. בכל התחומים האלה מילאה יהדות התפוצות המאורגנת והלא מאורגנת תפקיד קריטי כשותפה מלאה בכרויקט השאפתני והגדול ביותר

של העם היהודי במאה השנים האחרונות. בעשורים האחרונים קרה דבר מופלא ומרתק שיש המגדירים אותו מהפכה תרבותית¹. התפתח שדה חדש ועשיר של יצירה, רוח, הגות, תרבות, לימוד וקהילה – שדה היהדות הישראלית. פיתוח השדה הזה נעשה תוך למידה, השדאה, תמיכה ושותפות עמוקה עם היהדות מעבר לים בצורה העמוקה ביותר. השותפות הזו נוגעת בזהות היהודית, במחשבה היהודית ובפרקטיקה היהודית ומכאן שהיא עצמה מהווה את החיבור החזק והעמוק ביותר בין יהודים בישראל ומחוצה לה.

לא רק הגדילה וההתפתחות של הזרמים היהודיים הליברלים² בתוך ישראל אלא גם התפתחות של יצירה יהודית חדשה שנולדה במדינה הדמוקרטית הצעירה, מבטאת את ישראל שאליה היהדות העולמית הליברלית ברובה מצליחה להתחבר ולהזדהות. תפילות משותפות של קבלת שבת בנמל תל אביב והגות יהודית חדשה של נשים, קבלה של קהילת הלהט"ב לתוך הקהילות היהודיות, סידורי תפילה מתחדשים ונגישים, אקטיביזם יהודי לתיקון עולם, כל אלה מבטאים מנחה משותף חזק ועמוק שמצליח להתמודד עם שתי התופעות הבלתי רצויות גם יחד, ומגביר לכידות ושייכות.

פער בין ביקוש למענה

יחד עם זאת, היום יותר מאי פעם, אנחנו עומדים בפני פער בין ביקוש למענה בשדה החיים היהודיים בישראל, שלא היכרנו בעבר: מצד אחד, ביקוש הולך וגובר בקרב ישראלים ליהדות מתונה פתוחה, מכילה, רלוונטית ומגוונת המבוססת על בחירה חופשית בכל תחומי החיים (חינוך, תרבות, קהילה, שירותי דת). ומן הצד השני, אפליה מובנית מתמשכת בתקצוב, בתמיכה ובהכרה של הממשלה בזרם האורתודוקסי והחרדי ואף יותר מכך: המנגנונים הממשלתיים המגבירים שליטה אורתודוקסית וחרדית במוסדות ובתקציבים הציבוריים אף הלכו והתחזקו.³

הפער הזה בין הביקוש להיעדר היצע יצר תופעה בלתי רצויה חדשה שניתן להגדיר אותה כך: **‘יהודים ישראלים רבים המבקשים לקחת חלק בחיים יהודיים משמעותיים, רלוונטיים, המבוססים על בחירה חופשית ורב גונית, עומדים בפני מחסור בהיצע והיעדר מבחר ונאלצים להיאבק על זכותם לממש את יהדותם בכל תחומי החיים’.**

1 מתוך הספר: יהדות ישראלית – דיוקן של מהפכה תרבותית, שמואל רוזנר וקמיל פוקס 2018

2 כ-13% מכלל היהודים בישראל מגדירים עצמם כרפורמים או קונסרבטיבים

3 לדוגמא: ביטול מתווה הכותל, חוק המרכולים, חוק הגיור, ניתוב תקציבי התרבות היהודית לעמותות אורתודוקסיות כמו [איילת השחר](#), ניתוב תקציבי הזהות היהודית של משרד החינוך [לעמותות אורתודוקסיות](#), עלייה של מעל 100 אחוזים בתקצוב ישיבות, כוללים וגרעינים תורניים (מ-564 מיליון ל-1.1 מיליארד שקלים רק לישיבות חרדיות), [תקצוב מבני דת אורתודוקסים](#) בלבד, העברת תחום הזהות היהודי בצה"ל לעמותות אורתודוקסיות, תקצוב רבני ערים ויישובים אורתודוקסים בלבד (מלבד מועצות אזוריות בעקבות החלטת בג"ץ) ועוד.

באופן פרקטי, היהדות הנגישה לישראלים ואף משווקת להם באופן אקטיבי היא היהדות האורתודוקסית או החרדית. זו היהדות שהם יפגשו בבית הספר, בצבא, באוניברסיטה, בקהילה, בתרבות העירונית, בקולנוע ובטלוויזיה, בבואם להינשא, להתייעץ עם רב, לקבור את יקיריהם ועוד. אם הם עדיין רוצים חתונה יהודית אבל מחוץ לרבנות - הם מסתכנים בכך שהמדינה לא תכיר בנישואים שלהם. אם הם רוצים תרבות יהודית מגוונת אבל לא תרבות תורנית, הם יצטרכו להגיע לתל אביב או לירושלים. אם הם ירצו להשתייך לקהילה יהודית, הם יעמדו מול מחסור במשאבים, במבנים, או במנהיגות קהילתית מקצועית. אם ירצו חינוך יהודי מגוון בבית הספר של הילדים הם יצטרכו לממן מכיסם. המצב הזה נובע בעיקר ממחסור במשאבים, מחסור במנגנונים ופלטפורמות מקצועיות, התנכרות אקטיבית לשדה ההתחדשות היהודית וחוסר יכולת של הארגונים בשדה היהדות הישראלית להיענות לביקוש. כתוצאה מכך, ישראלים רבים מוותרים על המאבק ונותרים בניגוד לרצונם מחוץ למשחק, אחרים מתפשרים ולוקחים חלק ביהדות הנגישה להם למרות שזו אינה הבחירה שלהם בעוד שאחרים ממשיכים להיאבק וליצור אלטרנטיבות למרות הקשיים והאתגרים הרבים.

ניתוח של המצב הזה מוביל למסקנה מרכזית נוספת ואופטימית יותר, משום שהביקוש כשלעצמו מוכיח כי **קיימת הזדמנות אמיתית לשינוי מלמטה בחברה הישראלית במספרים גדולים יותר מאי פעם**⁴.

דמיינו חברה ישראלית שמאופיינת ב**רבגוניות קהילתית, תרבותית ורוחנית**: בכל רחבי הארץ מתקיימות בהרמוניה אלפי קהילות יהודיות מגוונות, מכילות, נגישות ופתוחות בהובלה של מנהיגות רוחנית יהודית מקצועית, מכילה, רבגונית, דינאמית ופתוחה. דמיינו חברה ישראלית מנגישה ואף תומכת ומעודדת הקמה, התפתחות ושגשוג של רבגוניות יהודית, המאפשרת לאזרחים לבחור בקלות את הדרך המתאימה והמשמעותית ביותר עבורם לחיות חיים יהודיים מלאי משמעות בישראל. דמיינו חברה ישראלית מגוונת שפתוחה ליהדות התפוצות ומקיימת קשר רציף ומשמעותי עם קהילות מעבר לים. דמיינו יהודים מכל העולם משתתפים ושותפים ליצירה היהודית הזו. לומדים, חוגגים, יוצרים, מתקנים עולם, כותבים והוגים יחד. עוד לא אבדה תקוותנו.

צו השעה: חיזוק שדה היהדות הישראלית

פיתוח, חיזוק והרחבה של שדה היהדות הישראלית היא אחת המשימות המשותפות הקריטיות ביותר העומדות בפני העם היהודי. יהדות ישראלית מגוונת, מתחדשת

4 על פי החלוקה החדשה של המגורים בחברה היהודית בישראל של רוזנר ופוקס (היערה 4) 17% מוגדרים רק יהודים (יותר מסורת ופחות לאומיות), 13% הם יהודים אוניברסליים (פחות לאומיות ופחות מסורת), 15% מוגדרים רק ישראלים (יותר לאומיות ופחות מסורת) ואילו הרוב המובהק הוא 'היהודים הישראלים' (יותר מסורת ויותר לאומיות) המהווים 55%, מעל למחצית מהיהודים המתגוררים בישראל.

ומעוררת השראה היא אחת הדרכים המרכזיות לחיבור מחודש של יהודי העולם בכלל ויהודי ארצות הברית בפרט עם ישראל והישראלים. יהדות מגוונת, פתוחה ומכילה שבה לכולם/ן יש מקום, תשפיע על הדרך שבה יהודי העולם מרגישים שייכות לישראל ועל הקשר אתה. השותפות הזו היא עוקפת מדינה, עוקפת ממשלה, אינה תלויה בפוליטיקאים ובבחירות. העיסוק בה הוא עיסוק בבנייה, ביצירה, בבריאה חדשה משותפת שאין מתגמלת ממנה. בנוסף, יהדות ישראלית מכילה ורלוונטית מצליחה לחבר יותר ויותר ישראלים לזהותם היהודית ולא רק לזהותם הישראלית⁵, מהלך שמוביל באופן טבעי גם לחיבור ומחויבות לעם היהודי ולקיימותו.

המשימה הזו אסור שתהיה מוטלת רק על כתפי הישראלים הנאבקים בשלטון מנוכר ועוין לתהליך הזה. יהדות התפוצות היא ללא ספק שחקן מרכזי בשינוי הזה. יהדות העולם היא זו שתומכת, מממנת, מצמיחה ומפתחת את הארגונים והתכניות ובעיקר מאמינה ומלווה את סוכני השינוי הישראלים, החולמים והיוזמים האמיצים והנחושים. במאה השנים האחרונות הקהילות היהודיות ברחבי העולם בכלל ובארצות הברית בפרט הצמיחו יהדות מכילה, מגוונת, עשירה, רלוונטית ומעוררת השראה אשר מעוררת בישראלים השראה ומוטיבציה להתמודד עם המונופול האורתודוקסי והחרדי המתמשך לא רק בתוך הזירה הפוליטית אלא גם באמצעות בנייה, יצירה והתחדשות של יהדות כזו גם בישראל. התפקיד של יהודי התפוצות שזכו לפרוח וליצור במדינות דמוקרטיות מערביות וחופשיות, שהצליחו ליצור בתפוצות רנסנס יהודי ועצמה יהודית שלא הייתה כדוגמתה בהיסטוריה של העם היהודי, מעולם לא היה אקוטי יותר להצלחת המשימה המשותפת הזו. ומי יודע אם לעת כזאת הגענו למלכות.

לימור רובין היא מנהלת קרן האני לישראל ודוקטורנטית במחלקה לתולדות ישראל באוניברסיטת חיפה

5 רק חמישה מתוך מאה יהודים בישראל אומרים כי כלל לא חשוב להם להיות יהודים, תשעה מתוך עשרה יהודים בישראל מרגישים מאוד יהודים, תשעה מתוך עשרה יהודים בישראל בטוחים שילדיהם יהיו יהודים וחושבים שגם נכדיהם יהיו יהודים. (ראו סעיף 4 עמוד 12)

הפיתוי להתנתק מישראל הוא מלכודת דבש

ערן שישון

ארגונים קהילתיים יהודיים עומדים בשנים האחרונות נבוכים מול ההתרחקות ואף הסלידה מישראל שפושטת בקרב צעירים יהודים אמריקנים. למרות שארגונים אלה משקיעים משאבים רבים כדי לחזק את הקשר עם ישראל, התוצאות רחוקות מלהיות מרשימות. הולך ונדמה לרבים שמובילים ארגונים אלה, שדווקא עצם העיסוק בישראל, מרחיק עוד יותר את אותם הצעירים מהם וממסגרות הקהילה היהודית. כתוצאה מכך, גובר הפיתוי להתנתק מישראל ולהתמקד אך ורק בנושאים קהילתיים פנימיים. **מאמר זה מזהיר כי ההתנתקות מישראל היא מלכודת דבש והיא עלולה לסכן ממשית את ההמשכיות והחוסן של העם היהודי. התנתקות כזו משמעותה קריסה של רעיון העמיות היהודית והפניית עורף לערך הערבות ההדדית. במקום להתנתק, יש ליצור מסגרת חדשה ומעודכנת ליחסים בין ישראל ליהדות העולם.**

מאז הקמתה וביתר שאת לאחר מלחמת ששת הימים, קיבלה מדינת ישראל תמיכה רחבה ובלתי מסויגת ממרבית העולם היהודי. הזדהות עם ישראל דחקה לקרן זווית את חילוקי הדעות והביקורת כלפי ישראל, אפילו כשגברה אי-הנוחות מצד יהודים רבים כלפי מדיניות ישראל בנושא הפלסטיני.

אך התמיכה וההזדהות עם ישראל בקרב יהדות אמריקה נשחקה משמעותית בשנים האחרונות. הקשר של הדור הצעיר ליהדות נחלש וכך גם מעורבותו ותמיכתו במוסדות ובארגוני הקהילה היהודית. בקרב צעירים יהודיים, רווחת התפיסה שישראל הופכת לפחות פלורליסטית, שוחרת שלום ודמוקרטית. רבים מהם מרגישים שלהשקפתם הביקורתית על ישראל אין היום ביטוי או מקום בארגוני הקהילה היהודית. יתר על כן, הביקורת הקשה של מרבית יהודי ארה"ב על הממשל האמריקאי הנוכחי שתמיכתו בישראל היא חד-משמעית, רק מעמיקה את הפער הרגשי בין יהדות ארה"ב לבין ישראל.

באווירה זו, התמיכה בישראל וגם ההתמודדות מול פעילות אנטי-ישראלית בארה"ב מאבדים את הקונצנזוס בקהילה היהודית. הדור הצעיר הולך ורואה בקמפיין הדה-לגיטימציה לישראל ובקמפיין החרמות "בעיה ישראלית" בלבד, או "פייק ניוז" שמופץ על ידי ממשלת ישראל כדי להימנע מביקורת על מדיניותה בנושא הפלסטיני. הדינמיקה הזו שוחקת את הלכידות הקהילתית, מגבירה את הקיטוב בקהילה ולכן גם פוגעת בכוחה הפוליטי והחברתי של הקהילה. כל אלה מקשים על ארגונים קהילתיים להיתכס כרלוונטיים לצעירים היהודים.

אין פלא, אפוא, שקריאות להתנתקות מישראל או לפחות לצמצום הפעילות הקשורה בה צוברות תאוצה וחודרות ללב ליבו של הממסד היהודי. אם הקשר עם ישראל יוצר אתגרים מסוג זה, ואם פעולותיה של ממשלת ישראל רק מחזקות את הרושם שהיא מתעלמת מיהדות העולם, מדוע לטרוח ולעבוד על הקשר הזה?

אולם, **ההתנתקות מישראל עלולה להיות מלכודת דבש הרסנית לעתידו של העם היהודי.** ההתנתקות מישראל פירושה קריסת אידאל "העמיות היהודית" (Peoplehood), אשר רק תחריף את משבר הזהות של הקהילה היהודית בארה"ב. בעשורים האחרונים, הפך רעיון העמיות - תחושה של שייכות לקולקטיב היהודי המבוססת על מכנים, ערכים ועבר משותפים - לעיקרון המארגן של ארגונים קהילתיים, ולבסיס העיקרי להבניית הזהות היהודית והחיים היהודיים באמריקה. **העמיות היהודית מתמקדת בטבעם ובטיבם של קשרים רגשיים וחברתיים בין יהודים, ללא תלות באידיאולוגיה ובפוליטיקה, תוך הדגשה של הגורל המשותף והקרבה.** אולם לא תיתכן עמיות יהודית ללא קשר למדינה היהודית, ביתם של 7 מיליון יהודים. ההתנתקות מישראל תשלח גם את המסר הלא נכון ליהודים הצעירים בנוגע לערבות ההדדית ולאחריות שיש להם כלפי הקולקטיב היהודי. ולכן קריסת רעיון העמיות יכולה ליצור ואקום שישכן את המשכיות העם היהודי בטווח הארוך.

יתירה מכך, אפשר בהחלט שהאתגרים איתם מתמודדים ארגונים יהודיים הם בכלל תוצאה של מגמה עולמית של חוסר אמון גובר מצד דור ה-Y ודור ה-X במוסדות וארגונים מסורתיים. סקרים מראים שלאמריקנים כיום - יהודים ולא יהודים כאחד - רמת האמון הנמוכה ביותר בהיסטוריה האמריקאית במוסדות הציבור ובפוליטיקאים. לפיכך, ספק אם התנתקות מישראל תסייע לארגונים הקהילתיים היהודיים להיתפס כרלוונטיים יותר לצעירים יהודיים. אדרבה, ההתנתקות מישראל עלולה רק להעמיק את המתיחות והקייטוב בקהילה היהודית ולערער באופן דרמטי את הכוח הפוליטי והחברתי של הארגונים הקהילתיים היהודיים בארה"ב.

ישראל וצפון אמריקה הם כיום שני המרכזים הגדולים של העולם היהודי, ועתידו של העם היהודי תלוי בשני מרכזים אלה. הציפייה הישראלית שתימשך התמיכה המסורתית הבלתי מסוייגת מצד ארגוני הקהילה היהודית בישראל, מתנפצת על רקע טבעו ונטיותיו של הדור הצעיר היהודי. ולכן יש ליצור מסגרת חדשה ורלוונטית למערכת היחסים בין ישראל ליהדות התפוצות, כזו שתאפשר ליהודי העולם להשמיע את קולם בסוגיות שונות הנדונות בישראל ותחזק את תודעת העמיות היהודית. יתירה מכך, כדי לחזק את הקשר עם ישראל, נדרשת מנהיגות יהודית בתפוצות שמעודדת למידה בין קהילות, ניסויים והפצת מודלים מוצלחים, ובכך יוצרת תרבות של למידה קולקטיבית בנושא זה.

בעוד שאתגר הקשר עם ישראל והבניית הזהות היהודית נמצא בראש מעייניהם של מנהיגי הקהילה היהודית באמריקה, בחברה הישראלית הקשר עם התפוצות נעדר לרוב מהשיח הציבורי. לכן, כדי ליצוק תוכן למעמדה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, יש

למצוא את הדרכים לקדם תודעה של עמיות יהודית בקרב החברה הישראלית, להרחיב את הידע בחברה הישראלית על העולם היהודי, ולגרום לישראלים לקחת אחריות ולגלות אכפתיות כלפי יהודי העולם. ישראל צריכה להיות רגישה יותר וקשובה לביקורת של יהדות העולם המכוונת למדיניות הישראלית. שמירת הקשר ההדוק בין ישראל ליהדות העולם היא משימת הדור שלנו.

ערן שישון הוא המנכ"ל של קבוצת ראות

דפי העמיות הוא בימת שיח עבור יהודים מכל רחבי העולם לבידור סדר היום המשותף שלהם ונושאים הקשורים לזהותם הקולקטיבית. ניתן לראות את המהדורות הקודמות ב: www.jpeoplehood.org/library

המרכז לחינוך לעמיות יהודית מהווה כתובת עבור ארגונים ויחידים השואפים לקדם זהות יהודית קולקטיבית ותפיסת עמיות. המרכז מספק הכשרות, פיתוח מקצועי ופיתוח מנהיגות, תכנים ותכניות, ויעוץ חינוכי ואירגוני בתחום העמיות. www.jpeoplehood.org

קבוצת ראות היא ארגון של אסטרטגיה והשפעה שמתמקדת באתגרים האקוטיים איתם מתמודדים ישראל והעולם היהודי. ראות רואה ביחסים עם התפוצות אבן יסוד בזהות הישראלית, וכחלק מהביטחון הלאומי של המדינה. קואליציית העמיות מאגדת בתוכה כ-250 ישראלים אשר פועלים לפתח תודעה של עמיות בישראל.

החזון של **המרכז הקהילתי בפאלו אלטו (OFJCC)**, קליפורניה הוא להיות אדריכלי יהדות העתיד. ה-OFJCC מייצר הזדמנויות למפגש עם אוצרות הרוח היהודיים, חממה לביטויי יהדות פורצי דרך ומפיק פרויקטים שמחברים בין חלקי העולם היהודי כולו. מדי יום ה-OFJCC משרת את הקהילה של מפרץ סן פרנסיסקו ועמק הסיליקון, על-ידי מגוון רחב של פעילויות חינוכיות, חברתיות, תרבותיות, וספורט אשר מעשירות חיים, בונות קהילה ומעודדות צמיחה ויציאה למסע יהודי אישי. ציונות 3.0 (3Z), הוא פרויקט ייחודי ראשון מסוגו בעולם שהוקם על-ידי ה-OFJCC על מנת לגשר בין יהדות ארה"ב לישראל בעידן מאתגר של העם היהודי. www.paloaltojcc.org

קרן טובי נוסדה ב-1981 על ידי מייסדה ויושב הראש שלה, טד טובי. הקרן שוכנת באזור המפרץ של סן פרנסיסקו, ומבצעת השקעות פילנטרופיות בתחומים אזרחיים ותרבותיים בקהילות היהודיות והלא יהודיות באזור המפרץ, בפולין ובישראל. תכנית המענקים שלה תומכת בבינוי ארגונים, שימור המורשת, האמנויות, תרבות וחינוך, וקידום העמיות היהודית. קרן טובי מחויבת לשיתוף פעולה פילנטרופי לצורך העצמת האימפקט הפילנטרופי ומשתפת פעולה באופן מעשי עם מספר ארגונים ויחידים פילנטרופיים. Taubephilantropies.org

המרכז לחינוך לעמיות יהודית
The Center for Jewish Peoplehood Education

קבוצת ראות
Reut Group